

Vlaanderen
is landbouw & visserij

STRATEGISCH PLAN BIO 2023-2027

**Bio van boer tot bord:
5 x 5% Vlaamse ambities op maat**

DEPARTEMENT
**LANDBOUW
& VISSERIJ**

www.vlaanderen.be/landbouw

STRATEGISCH PLAN

BIO

2023-2027

**Bio van boer tot bord:
5 X 5% VLAAMSE AMBITIES OP
MAAT**

////////////////////////////////////

INHOUD

Voorwoord Minister	2
Biologische landbouw en productie in Vlaanderen	8
Wat is biologische productie?	8
Principe	8
De wetgeving biologische productie en het Europese EU-logo	8
Het Europese kader	9
Biowetgeving	9
Green Deal, 'Van boer tot bord'-strategie	9
Bioactieplan van de Europese Commissie	9
Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid	10
Het Vlaamse kader	10
Vlaamse biowetgeving	10
Vlaams GLB-Strategisch Plan	10
Vlaamse voedselstrategie	11
De cijfers over bio in Vlaanderen en Europa	11
Biologische landbouw en agro-ecologie	15
Proces opmaak strategisch plan bio	16
Bio van boer tot bord: 5 X 5% Vlaamse ambities op maat	18
Strategische doelstellingen (SD's).....	19
SD1. Een stijgende vraag naar bioproducten is een krachtige motor voor de hele bioketen	21
SD2. De bioketen is goed georganiseerd en zorgt voor een kwalitatief, lokaal bioaanbod met faire handelsrelaties tussen alle schakels in de keten	23
SD3. De biolandbouw maakt een significant deel uit van de landbouwpraktijk in Vlaanderen	23
SD4. Alle schakels in de voedselketen hebben voldoende kennis van de biologische productiemethode en worden hierbij gesteund vanuit onderzoek, onderwijs en voorlichting	24
SD5. De biologische productie blijft de drijvende kracht in het sluiten van kringlopen, dierenwelzijn, duurzame gewasbescherming, biodiversiteit, milieuzorg, consumentenbenadering en innovatie	25
SD6. Wetgeving biedt een robuust kader voor de biologische productie	26
Operationele doelstellingen (OD's).....	28
OD1. Overheidsinstellingen en grootkeukens inspireren, informeren, ondersteunen en stimuleren om een voortrekkersrol op te nemen in het aanbieden van bioproducten	30
OD2. Uitwerking wetgevend kader voor biocertificatie in grootkeukens	31
OD3. Meer burgers-consumenten weten wat "bio" betekent	31
OD3.1. Informatie over biologische productie verspreiden op maat van de burger-consument	33
OD3.2. Toekomstige consumenten laten kennismaken met bio	33
OD3.3. Informatie over biologische productie verspreiden bij voedingsprofessionals	34
OD4. Bio positief onder de aandacht houden bij de burger-consument	35
OD4.1. Bio positief in de aandacht houden door meer bewustwording over bio via beleving	35
OD4.2. Bio eist zijn plaats op in het maatschappelijke debat	36
OD5. Stijging van het thuisverbruik en van het aantal consumenten dat vaker bio wil kopen	36
OD6. het aantal marktdeelnemers stroomopwaarts in de bioketen verhogen	38
OD6.1. Begeleiding/informatie voor bedrijven in de keten zowel bij als na opstart met bio	38
OD6.2. Engagement van de supermarkten aanwakkeren	39
OD6.3. Import meer vervangen door lokale producten	39
OD6.4. Actieve prospectie van voedingsbedrijven	39
OD6.5. Vraag naar Vlaamse bioproducten van buiten Vlaanderen onderzoeken en waar mogelijk hier op inzetten	39
OD7. Markttransparantie en samenwerking in de bioketen verhogen	40
OD7.1. Prijs- en marktinformatie verzamelen en verspreiden	40
OD7.2. Informatie-uitwisseling en -verspreiding voor alle (potentiële) bioketenbedrijven	41
OD7.3. Faciliteren van ketenontwikkeling in bio	41
OD7.4. Knelpunten in de keten innovatief aanpakken	41
OD7.5. Evenwichtige machtsverhoudingen binnen de keten zodat biolandbouwer een faire vergoeding krijgt	43
OD8. Biologische productie als incubator voor innovatie	43
OD9. Inzetten op omschakeling naar biologische productie	44
OD9.1. Algemeen draagvlak binnen de landbouw voor bio vergroten	44
OD9.2. <i>Bio zoekt Boer</i> als start van het voorbereidingsproces voor de omschakeling	44
OD9.3. <i>Bioclusters</i> als regionale spil in de omschakeling	45
OD9.5. Begeleiding en vorming specifiek voor (potentiële) omschakelaars	45
OD9.5. Erfbetreders en consumenten zijn goed op de hoogte van bio	45

////////////////////////////////////

BIOLOGISCHE LANDBOUW EN PRODUCTIE IN VLAANDEREN

WAT IS BIOLOGISCHE PRODUCTIE?

Principe

De Europese regelgeving legt vast wat biologische productie precies is. Verordening (EU) 2018/848¹ bepaalt namelijk het volgende:

“De biologische productie is een alomvattend systeem om landbouwbedrijven te beheren en levensmiddelen te produceren volgens een methode die de beste milieu- en klimaatactiepraktijken, een hoog biodiversiteitsniveau, de instandhouding van natuurlijke hulpbronnen en de toepassing van strenge normen op het gebied van dierenwelzijn en productie combineert en is afgestemd op de vraag van een toenemend aantal consumenten naar producten die worden vervaardigd met natuurlijke stoffen en processen. De biologische productie speelt aldus een tweeledige rol in de samenleving, enerzijds als leverancier aan een specifieke markt die inspeelt op de vraag van de consument naar biologische producten, en anderzijds als leverancier van voor het algemene publiek beschikbare goederen die bijdragen tot de bescherming van het milieu en het dierenwelzijn, alsmede tot de plattelandontwikkeling.”

De wetgeving biologische productie en het Europese EU-logo

Voor de biologische productie van landbouwproducten, levensmiddelen, diervoeder, zaden, ander plantaardig teeltmateriaal en biologische aquacultuurproducten e.a. worden de productieregels vastgelegd in de Europese regelgeving en waar nodig in de Vlaamse wetgeving. Het gebruik van **de term ‘biologisch’ op producten** zoals vlees, groenten, bier, brood, koffie, bloemen, diervoeder, chocolade, verwerkte levensmiddelen, ... is **wettelijk beschermd**. Landbouwers en andere bedrijven die biologische of omschakelingsproducten telen, produceren, bereiden, distribueren, opslaan, uit een derde land invoeren, naar een derde land uitvoeren, in de handel brengen, of verhandelen staan onder controle van een door het Departement Landbouw en Visserij erkend **controleorgaan**. Er zijn enkele beperkte uitzonderingen.

Bioproducten dragen het Europese **biologo** (Figuur 1) dat verplicht is voor alle voorverpakte producten in de Europese Unie. Producenten mogen alleen het Europese logo op een etiket vermelden als ze voldoen aan de Europese bioregelgeving. Het logo vergroot de herkenbaarheid van biologische producten en verzekert dat aan het lastenboek voldaan is.

Figuur 1: Europees biolabel

¹ Verordening (EU) 2018/848: van het Europees Parlement en de Raad van 30 mei 2018 inzake de biologische productie en de etikettering van biologische producten en tot intrekking van verordening (EG) nr. 834/2007 van de Raad.

HET EUROPESE KADER

Een overzicht van deze Europese regelgeving is terug te vinden op de [website van het Departement Landbouw en Visserij](#) en op [de website van de Europese Commissie](#).

De [Green Deal](#), voorgesteld in december 2019, stippelt de groeistrategie van de Europese Commissie uit om **de Europese Unie tegen 2050 klimaatneutraal** te maken. In mei 2020 volgde de **“Van boer tot bord”-strategie** ([“Farm to Fork” strategy](#)). Ze vormt een belangrijk actiepakket binnen de Green Deal en heeft tot doel het voedselsysteem te verduurzamen, en zo bij te dragen aan een netto-nuluitstoot van broeikasgassen tegen 2050. De strategie bevat concrete streefdoelen om het voedselsysteem in de EU te transformeren tegen 2030, waaronder:

- een vermindering met 50% van het gebruik en de risico's van pesticiden,
- een vermindering met ten minste 20% van het gebruik van meststoffen,
- een vermindering met 50% van de verkoop van antimicrobiële middelen die voor landbouwhuisdieren en in de aquacultuur worden gebruikt,
- het gebruik van 25% van de landbouwgrond voor biologische landbouw.

Om de 'Van boer tot bord'-doelstelling met betrekking tot de biologische landbouw verder te concretiseren, stelde de Europese Commissie in maart 2021 haar [EU-bioactieplan](#) voor de biologische productie in de EU voor. Het actieplan is opgebouwd rond drie assen met 23 acties:

- As 1: biologische levensmiddelen en producten voor iedereen: de vraag stimuleren en het consumentenvertrouwen waarborgen
- As 2: op weg naar 2030: omschakeling stimuleren en de hele waardeketen versterken
- As 3: de biosector geeft het goede voorbeeld: de bijdrage van de biologische landbouw aan duurzaamheid vergroten.

Het Europese actieplan erkent de biologische landbouw als voorloper in de richting van een meer duurzaam voedselsysteem. **Het Europees actieplan vraagt duidelijk naar engagementen vanuit het nationaal beleid van de lidstaten en naar het uitwerken van nationale bioactieplannen.**

Specifiek voor **aquacultuur**, beoogt de EU om de obstakels voor biologische aquacultuur in kaart te brengen. De ministers verklaarden dat verdere stappen om de milieuprestaties van de aquacultuur in de EU te verbeteren, onder meer de groei van de biologische aquacultuur moeten omvatten.

Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid

Op 1 januari 2023 ging het nieuw, hervormde [Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid](#) ("GLB", periode 2023-2027) van start. Daarmee beoogt de Europese Commissie een modernisering en vereenvoudiging van het GLB. De eerste voorstellen daarvoor deed de Commissie al in 2018. Overeenstemming over de wetgevende voorstellen werd uiteindelijk pas gevonden in december 2021. In de tussentijd begonnen de lidstaten hun hun GLB-strategische plannen uit te werken, waarmee ze op nationaal niveau – op regionaal niveau in België - uitvoering geven aan het GLB. Op 18 december 2020 publiceerde de Commissie, per lidstaat, haar aanbevelingen bij de opmaak van de strategische plannen voor het gemeenschappelijk landbouwbeleid. In die aanbevelingen ging de Commissie in op de economische, ecologische en maatschappelijke uitdagingen van de Europese landbouw en plattelandsgebieden, met nadruk op de streefdoelen van de Europese Green Deal. Daaronder ook het streefdoel om uiterlijk in 2030 op 25% van de landbouwgrond aan biologische landbouw te doen. **De Commissie vroeg in haar aanbevelingen aan de lidstaten om in hun GLB-strategische plannen streefwaarden voor de biologische landbouw op te nemen waarmee ze hun engagement uitdrukken om bij te dragen aan het streefdoel van de Green Deal.** In de basisverordeningen van het GLB staan evenwel geen minimale verplichtingen over middelen die lidstaten specifiek voor de steun aan de biologische landbouw zouden moeten voorzien.

HET VLAAMSE KADER

Vlaamse biowetgeving

In de Europese Verordening (EU) 2018/848 inzake de biologische productie en de etikettering van biologische producten delegeert Europa bepaalde regels rond uitvoering en productievoorschriften naar de lidstaten. In België is het Vlaamse niveau hiervoor bevoegd. Zo bepaalt de Vlaamse wetgeving o.a. regels voor de erkenningsprocedure van controleorganen en bepaalde productievoorschriften.

Een overzicht van deze Vlaamse wetgeving vindt u op de [website van het Departement Landbouw en Visserij](#).

Vlaams GLB-Strategisch Plan

Vlaanderen wil helpen om de Europese ambitie in de Green Deal te halen. Die beoogt op Europees niveau een verdrievoudiging van het areaal waarop aan biologische landbouw wordt gedaan. Concreet betekent dit een stijging van het aandeel van dit areaal naar 25% tegen 2030. Vlaanderen zet daarom eveneens in op een verdrievoudiging van het areaal onder biologische landbouw in Vlaanderen. In 2021 bedroeg het aandeel van het areaal biologische landbouw in Vlaanderen 1,6%. **Het [Vlaams GLB-Strategisch Plan](#) heeft als doel om tegen 2027 5% van het totale Vlaamse landbouwareaal als biologische landbouw te ondersteunen.**

Om dit doel te bereiken voorziet het GLB-Strategisch Plan in een aantal specifieke steunmaatregelen voor de biologische productie, met name een subsidie voor omschakeling naar biologische productie via een agromilieuklimaatmaatregel en een top-up voor de verderzetten

van biologische productie via een ecoregeling. Daarnaast, en bovenop die top-up, komen biologische landbouwers in aanmerking voor heel wat steunmaatregelen ter bevordering van goede landbouwpraktijken die vaak inherent zijn aan de biologische productiemethode en die aan de biolandbouwer dus weinig of geen extra inspanningen vragen.

Vlaamse voedselstrategie

Eind 2022 lanceerde de minister van Landbouw de [Vlaamse voedselstrategie](#) waarmee hij, samen met heel wat partners, het voedselsysteem de komende jaren veerkrachtiger en innovatiever wil maken en wil klaarstomen voor de toekomst. Dit past binnen een evolutie naar een meer systemisch denken om samen met alle actoren in het voedselsysteem de uitdagingen aan te pakken. De voedselstrategie is een roadmap voor de toekomst die richting geeft aan de verdere verduurzaming van het voedselsysteem. Onder vier pijlers zijn strategische doelstellingen (SD's) en werkpaden uitgewerkt:

1. gezonde en duurzame voeding voor iedereen
2. voedselsysteem binnen ecologische grenzen
3. voluit voor een veerkrachtige voedsleconomie
4. voedsel verbindt boer en burger.

Biologische voedselproductie en -consumptie dragen sterk bij tot de doelstellingen van de Vlaamse voedselstrategie. Onder SD 6 van de voedselstrategie 'zorg dragen voor omgeving, bodem, biodiversiteit en dierenwelzijn' is dan ook expliciet een werkp pad opgenomen om biologische landbouw verder te ondersteunen: "We onderzoeken, ondersteunen en promoten biologische landbouw, agro-ecologische methoden en precisielandbouw en scheppen hier een beleidskader voor."

Het strategisch plan bio werd ook opgenomen als ‘**voedselwerf**’ binnen de Vlaamse voedselstrategie. Voedselwerven zijn Vlaamse beleidsdomeinoverschrijdende samenwerkingen rond specifieke voedseltopics, waarbij geprobeerd wordt op innovatieve wijze en in nauwe samenwerking met stakeholders vooropgestelde doelstellingen te halen. Door het strategisch plan op te nemen als werf kan sterker ingezet worden op coherentie en uitwisseling van informatie in het Vlaamse beleid rond biologische productie.

Daarnaast zijn er ook verschillende **voedseldeals (hefboomacties)** waarin biologische landbouw aan bod komt, met als relevantste:

- Deal 5: gezonde, duurzame en betaalbare voedingspatronen aanmoedigen via diverse catering-settings
- Deal 8: agro-ecologie in het Vlaamse voedselsysteem: kansen stimuleren, hindernissen wegwerken
- Deal 11: werken aan de beschikbaarheid van voedselgrond.

DE CIJFERS OVER BIO IN VLAANDEREN EN EUROPA

Eind 2021 bedroeg de totale biologische oppervlakte in Vlaanderen 9.823 hectare, een kwart hiervan is areaal in omschakeling. De afgelopen vijf jaar groeide het biologisch areaal jaarlijks gemiddeld met 7% en het maakt intussen 1,6% uit van de totale Vlaamse landbouwoppervlakte.

De bioketen in Vlaanderen telde aan het einde van 2021 naast de biolandbouwers nog 1.417 andere bedrijven die onder biocontrole stonden voor activiteiten als bereider, verdeler, verkooppunt, importeur en/of exporteur. Hun aantal neemt sinds 2017 jaarlijks gemiddeld met ruim 9% toe. De bereiding van biologische producten blijft de vaakst beoefende activiteit.

The chart displays two metrics over a five-year period (2017-2021). The left Y-axis represents area in Hectares (0 to 12,000), and the right Y-axis represents the number of companies (0 to 1,500). The stacked bars show the area of organic agriculture (dark green) and conversion agriculture (light green). The lines show the number of producers (dark blue) and other market participants (light blue).

Jaar	areaal biologisch (ha)	areaal in omschakeling (ha)	producenten (aantal)	andere marktdeelnemers (aantal)
2017	~4,800	~2,500	~450	~1,000
2018	~6,200	~1,800	~500	~1,100
2019	~6,800	~1,800	~550	~1,200
2020	~6,800	~2,200	~580	~1,300
2021	~7,300	~2,500	~600	~1,400

In de EU-27 besloeg het biologisch areaal in 2020 ruim 14,7 miljoen hectare, dat is 9,1% van de totale Europese landbouwoppervlakte. In de periode 2016-2020 groeide het Europees bioareaal gemiddeld met bijna 7%. Tussen de lidstaten onderling bestaan er echter aanzienlijke verschillen. Met elk meer dan 20% bioareaal blijven Oostenrijk, Estland en Zweden de lidstaten met het grootste aandeel bio-oppervlakte in verhouding tot hun totale landbouwareaal. Acht lidstaten, waaronder Luxemburg en Nederland, hebben minder dan 5% biologisch areaal (*bron: Eurostat-database*).

Land	Percentage (%)
Oostenrijk	25.2
Estland	22.3
Zweden	20.2
Italië	15.8
Tsjechië	15.2
Letland	14.7
Finland	13.7
Slowakije	11.5
Denemarken	11.3
Slovenië	10.7
Griekenland	10.0
Spanje	9.9
Duitsland	9.5
EU-27	9.1
Frankrijk	8.7
Portugal	8.1
Litouwen	8.0
België	7.2
Kroatië	7.1
Hongarije	6.0
Luxemburg	4.7
Cyprus	4.4
Nederland	3.9
Polen	3.5
Roemenië	3.4
Bulgarije	2.3
Ierland	1.6
VLAANDEREN	1.3
Malta	0.5

In 2021 besteedde de consument in Vlaanderen 399 miljoen euro aan biologische voeding, dranken, drogmetica en non-food. De voorbije vijf jaar groeiden de totale Vlaamse biobestedingen jaarlijks gemiddeld met 7%.

Year	Vlaanderen	België
2017	300	650
2018	300	750
2019	320	820
2020	360	950
2021	400	1000

De bioproducten uit het FMCG-gamma ('fast moving consumer goods', snel roterende consumptiegoederen), dit komt neer op het totale biogamma, halen in Vlaanderen een marktaandeel van 2,4%. Vlaanderen blijft hiermee zowel in relatieve als absolute cijfers achter op Wallonië (447 miljoen euro bestedingen met een marktaandeel van 4,9%). In Wallonië is het marktaandeel van bioproducten sinds 2017 met de helft gestegen, terwijl Vlaanderen een groei van 12% vertoont. Per hoofd van de bevolking spendeerde de Vlaming in 2021 gemiddeld 63 euro aan bioproducten, in Wallonië en Brussel is dat respectievelijk 126 euro en 130 euro.

The chart displays the percentage of respondents who do not know the answer to the question 'What is the most important reason for the current situation?' from 2017 to 2021. The Y-axis represents the percentage, ranging from 0% to 6% in 1% increments. The X-axis represents the years from 2017 to 2021. Three data series are shown: Wallonië (blue line with triangle markers), Vlaanderen (green line with square markers), and België (orange line with diamond markers). Wallonië shows a steady increase from approximately 3.2% in 2017 to 4.9% in 2021. Vlaanderen remains relatively stable, starting at 2.1% in 2017 and ending at 2.4% in 2021. België shows a slight increase from 2.6% in 2017 to 3.4% in 2021.

Year	Wallonië	Vlaanderen	België
2017	3.2%	2.1%	2.6%
2018	4.4%	2.1%	3.0%
2019	4.7%	2.2%	3.2%
2020	4.8%	2.2%	3.2%
2021	4.9%	2.4%	3.4%

Binnen de bestedingen aan verse voeding halen de bioproducten in Vlaanderen gemiddeld een marktaandeel van 3,4%. Het aandeel van biologische versproducten varieert echter sterk. In 2021 hadden bio-eieren met 12,6% het hoogste marktaandeel, terwijl de biologische vleeswaren met 1,1% het laagste aandeel optekenden.

Een volledig overzicht met de cijfers van de Vlaamse biosector en consumptie is te vinden in het [jaarlijkse biorapport](#).

In 2019 formuleerde de Verenigde Naties een omschrijving van het begrip agro-ecologie (gebaseerd op 13 principes). Dit heeft ertoe geleid dat bij de uitwerking van beleidsopties wereldwijd agro-ecologie meer en meer naar voor geschoven wordt als een innovatieve aanpak om een duurzaam voedselsysteem op te bouwen. Ook de beleidsvoorstellen van de Europese Commissie en de Vlaamse overheid hanteren steeds vaker het begrip agro-ecologie.

- agro-ecologie vormt een breed begrip waaronder een ruime set aan principes en praktijken vallen die in verschillende landbouwmodellen ingepast kunnen worden.
- biologische landbouw is een gecertificeerde vorm van agro-ecologie op basis van de ecologische principes ervan. In die zin wordt biologische landbouw vaak gebruikt als voorbeeld van agro-ecologische bedrijfsvoering.

Agro-ecologie wordt, waar relevant, ook meegenomen in de operationele doelstellingen van dit strategisch plan (bv. in de context van educatie). Daarnaast zal in de context van de Vlaamse voedselstrategie een deal uitgewerkt worden waarbij specifiek gefocust wordt op agro-ecologie als breder concept. De doelstellingen in het strategisch plan bio en de deals in de Vlaamse voedselstrategie zullen elkaar versterken.

PROCES OPMAAK STRATEGISCH PLAN BIO

Dit strategisch plan bio kwam tot stand via een intensieve samenwerking met de biosector. De stuurgroep met sectorvertegenwoordigers waakte over de goede opmaak ervan. Concreet vonden volgende voorbereidende acties plaats:

- regelmatig overleg met en bevraging van de strategische stuurgroep (leden: Boerenbond, ABS, BioForum, VAC, Comeos, Fevia, Vlaams BioKennisNetwerk, Instituut voor Landbouw-, Visserij- en Voedingsonderzoek, Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing, Departement Landbouw en Visserij, kabinet van de Vlaamse minister van Landbouw)
- SWOT-analyse: deze sectoranalyse van sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen werd opgesteld door de stuurgroep
- evaluatie van het vorige strategische plan biologische landbouw (2018-2022)
- workshops met landbouwers, vertegenwoordigers uit de toeleveringsketen, onderzoekers en deelnemers van het Departement Landbouw en Visserij
- uitwisseling met het netwerk voedselbeleid
- organisatie van expertengroepen per deelthema (bv. omschakeling, onderzoek, consumptie, keten, ...) voor het oplijsten van mogelijke acties.

Deze analyses, bevestigingen en workshops resulteerden in aandachtspunten en mogelijke toekomstige acties en dienden als basis voor de verdere opmaak van het strategisch plan. Deze bottom-up-aanpak garandeerde finaal een gedragen strategisch plan, wat nodig is om de acties in dit plan te kunnen verwezenlijken.

In het kader van de 'Farm to Fork'-strategie stelt de Europese Commissie voor de biosector de ambitieuze doelstelling voorop om 25% van het Europese areaal als bio te exploiteren tegen 2030. Dit globaal streefdoel op Europees niveau laat nog ruimte voor invulling op lidstaatsniveau, rekening houdend met de specifieke omstandigheden en eigenheid van de landbouw in de individuele lidstaat.

De 5 x 5% ambitie vertrekt vanuit het idee dat de Vlaamse biobedrijven niet aan economische leefbaarheid mogen inboeten. Een geforceerde groei van de biosector langs de productiezijde zou immers kunnen leiden tot een prijsdaling en dus ook een rendementsdaling van de biobedrijven. Een gebalanceerde structurele groei van de bio consumptie daarentegen zorgt ervoor dat de bioketen zich verder duurzaam kan ontwikkelen en alle ketenpartijen de kans krijgen om een rendabele bedrijfsvoering op te bouwen.

////////////////////////////////////

STRATEGISCHE DOELSTELLINGEN (SD'S)

Het Strategisch plan bio wil concrete invulling geven aan de vooropgestelde 5 x 5%-groei-doelstellingen door de vertaling ervan naar zes strategische doelstellingen (Figuur 6):

- **SD1 “Stijgende vraag”**: Een stijgende vraag naar bioproducten is een krachtige motor voor de hele bioketen
- **SD2 “Verdere optimalisering van de bioketen”**: De bioketen is goed georganiseerd en zorgt voor een kwalitatief, lokaal bioaanbod met faire handelsrelaties tussen alle schakels in de keten
- **SD3 “Meer bio in de landbouwpraktijk”**: De biolandbouw maakt een significant deel uit van de landbouwpraktijk in Vlaanderen
- **SD4 “Blijven investeren in onderzoek en kennis”**: Alle schakels in de voedselketen hebben voldoende kennis van de biologische productiemethode en worden hierbij gesteund vanuit onderzoek, onderwijs en voorlichting
- **SD5 “Bio blijft koploper in duurzaamheid”**: De biologische productie blijft drijvende kracht in het sluiten van kringlopen, dierenwelzijn, duurzame gewasbescherming, biodiversiteit, milieuzorg, consumentenbenadering en innovatie
- **SD6 “Ondersteunende wetgeving”**: Wetgeving biedt een robuust kader voor de biologische productie.

Het Strategisch plan bio voor 2023-2027 zet sterk in op een stijgende vraag naar bioproducten. Alleen een groei aan de vraagzijde (SD1) kan er immers voor zorgen dat een duurzame 25%-groei van heel de sector verwezenlijkt kan worden, met inbegrip van faire prijzen voor de biolandbouwer en een toename aan de productiezijde (SD3). Een optimalisatie van de ketenwerking (SD2) moet deze groei ondersteunen. De drie groeibodems om de 25%-ambitie waar te maken zijn:

- (1) blijven innoveren door te investeren in onderzoek en kennis (SD4),
- (2) als biosector de voortrekkersrol in duurzaamheid (SD5) blijven opnemen en
- (3) ondersteunende wetgeving verder uitwerken (SD6).

The diagram illustrates the growth of the Dutch agricultural sector from 2010 to 2020. It features a circular path with stars representing 5% annual growth, leading to a 25% total growth. Key milestones include SD1 (rising demand), SD2 (further chain optimization), and SD3 (more bio in practice). Supporting factors like SD4 (investment in research), SD5 (bio as a leader in sustainability), and SD6 (supportive legislation) are also shown.

SD1 stijgende vraag (Rising demand) is supported by **SD4 Blijven investeren in onderzoek en kennis** (Continuing investment in research and knowledge) and **SD5 Bio blijft koploper in duurzaamheid** (Bio remains the leader in sustainability). **SD6 Ondersteunende wetgeving** (Supportive legislation) also contributes to the growth.

The growth path leads to **SD2 Verdere optimalisering van de keten** (Further optimization of the chain) and **SD3 Meer bio in de landbouwpraktijk** (More bio in agricultural practice).

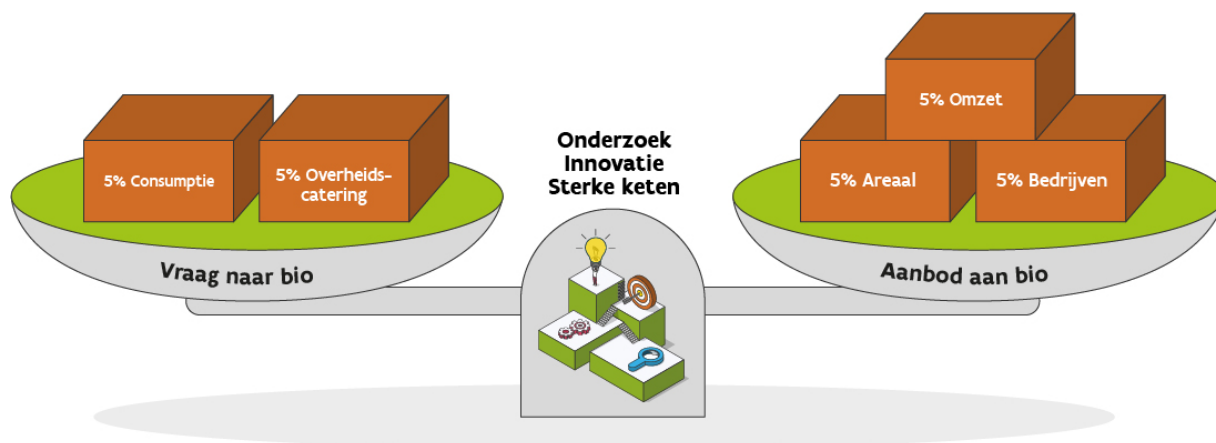
The overall growth is **25% groei** (25% growth).

Key factors influencing the growth include:

- Overheids catering** (Government catering)
- Consumptie** (Consumption)
- Omzet dierlijke productie** (Revenue from animal production)
- Landbouw-bedrijven** (Agricultural businesses)
- Areaal** (Area)

Deze drie genoemde strategische doelstellingen, namelijk SD1, SD2 en SD3, kunnen alleen maar verwezenlijkt worden met een goede omkadering. Een sterke beleidsvisie begeleid door een ondersteunend wetgevend kader (SD6) vormen de randvoorwaarden voor een verdere opschaling van de biologische landbouw in Vlaanderen. Zo kunnen beleidsmakers de groeiambitie onderstrepen door voldoende aandacht te geven aan de biologische productie in strategieën rond toekomstige voedselproductie en -consumptie, zoals bv. al gebeurde in de Voedselstrategie en de voedseldeal *agro-ecologie in het Vlaamse voedselsysteem*. De biologische sector moet daarnaast blijven inzetten op zijn koploperspositie in duurzame productie, het maakt de sector sterk. Daarnaast is deze meerwaarde van de wettelijke onderscheiding die de biologische productie biedt, het unieke verkoopsargument van bio. Het is dan ook één van de essentiële aankoopargumenten van de consument (SD5). Het innovatief karakter van de biosector en zijn pioniersrol en ervaring in (her)nieuw(d)e landbouwpraktijken betekent een meerwaarde voor heel de landbouwsector. Door onderzoek en kennisopbouw (SD4) kan de biosector deze

Figuur 7. Het strategisch plan bio geeft invulling aan de Europese ambitie om het areaal onder biologische landbouw te laten verdriedvoudigen tegen 2030. Een groei aan de aanbodzijde moet echter in balans zijn met de consumptie en het gebruik van bioproducten aan vraagzijde. Alleen zo is een duurzame groei van de biosector mogelijk. Een sterke keten, met evenwichtige handelsrelaties en het blijven inzetten op innovatie, zorgen mee voor deze stabiele ontwikkeling.

SD1. EEN STIJGENDE VRAAG NAAR BIOPRODUCTEN IS EEN KRACHTIGE MOTOR VOOR DE HELE BIOKETEN

De consumptiecijfers tonen dat er een groot groeipotentieel voor de aankoop van bioproducten is in Vlaanderen. Ruim 90% van de Vlamingen koopt wel eens een bioproduct, maar het blijft een sporadisch gegeven. Dat wordt weerspiegeld in het budget dat de Vlaming jaarlijks aan bioproducten spendeert: met een besteding van 63 euro per hoofd per jaar (2021) is dat eerder weinig. Het globale bioaandeel in Vlaanderen bedroeg 2,4% in 2021. **Een groei van de consumptie, vormt een motor voor een verdere ontwikkeling van heel de keten van de biologische productie.** Vandaar het belang van de vooropgestelde ambitie van 5% bioconsumptie, bij voorkeur lokale producten.

Alleen een gebalanceerde groei van vraag en aanbod (of dus het areaal) zorgt ervoor dat een structurele ontwikkeling van de biosector kan gebeuren. Een verhoging van het areaal met biologische landbouw is immers alleen maar zinvol als ook de vraag in dezelfde grootteorde toeneemt. Zo niet, zal de Vlaamse biolandbouwer onvoldoende afzet vinden voor zijn producten en zal hij zijn werk niet gevalideerd zien in de markt. Ook de Oekraïne- en koopkrachtcrisis onderstrepen het belang van voldoende aandacht voor de vraagzijde, anders haken consumenten af. Een goed onderbouwde strategie, gedragen door de hele keten, maakt de Vlaamse biolandbouwers voldoende weerbaar tegen zulke markt- en wereldinvloeden. Zo niet, dan leveren de inspanningen op het vlak van omschakeling naar de biologische productie geen stabiele toename van de biolandbouw op.

Onder deze strategische doelstelling vallen acties die erop gericht zijn de vraag naar biologische producten te stimuleren door o.a.:

- de **herkenbaarheid** van het biologische logo en de kennis waarvoor het staat bij de consument te verhogen
- het **bewustzijn** van de voordelen ervan en daardoor het vertrouwen erin te vergroten

- Ervaring vanuit andere EU-lidstaten leert dat de overheid een grote initiator kan zijn voor een stijgende vraag naar biologische producten. **Overheidsinstellingen kunnen zelf ook een voorbeeldfunctie opnemen en in hun grootkeukens meer bioproducten opnemen.** (Lokale) overheden zullen hiervoor geïnspireerd, geïnformeerd, ondersteund en gestimuleerd worden. Ook private grootkeukens kunnen gestimuleerd worden diezelfde rol op te nemen.

SD2. DE BIOKETEN IS GOED GEORGANISEERD EN ZORGT VOOR EEN KWALITATIEF, LOKAAL BIOAANBOD MET FAIRE HANDELSRELATIES TUSSEN ALLE SCHAKELS IN DE KETEN

Er zijn al heel wat bedrijven werkzaam in de bioketen: aan het einde van 2021 waren er in Vlaanderen niet enkel 621 biologische landbouwers actief, er stonden ook nog 1.417 andere unieke bedrijven onder bio-controle voor activiteiten als verdeler, bereider, verkooppunt, importeur en/of exporteur van biologische producten (*bron: Departement Landbouw en Visserij*). Het **stimuleren van zowel bestaande als nieuwe marktactoren** om meer bioproducten te verwerken en te verhandelen, zal het consumentenverhaal vergemakkelijken en positief beïnvloeden. De biosector blijft inzetten op **innovatie, diversificatie en een verbreding van het pallet aan beschikbare producten**, een trend die al gaande is. De verwerking en verhandeling moet geënt zijn op **lokale toelevering** en faire handelsrelaties. Dit moet gepaard gaan met **samenwerking in de keten en voldoende markttransparantie**. De **winstmarges moeten eerlijk verdeeld** worden tussen alle ketendeelnemers. Alleen zo kan een structurele groei plaatsvinden. Binnen deze strategische doelstelling past, aan het begin van de keten, ook het stimuleren van **vraaggerichte omschakeling** naar biologische productie en duidelijk zicht op de afzetmogelijkheden in een faire handelsketen.

- Departement Landbouw en Visserij geeft mee gehoor aan de vraag van de Europese Commissie om via de actieplannen en GLB-strategische plannen van de lidstaten haar

Strategisch plan bio 2023-2027

doelstelling te helpen behalen dat tegen 2030 25% van het Europese landbouwareaal onder biologische productie ligt. In Vlaanderen zet het GLB-Strategisch Plan in op een verdrievoudiging van het areaal onder biologische landbouw. Dit voorliggende strategisch plan bio bevestigt opnieuw deze ambitie dat tegen 2027 5% van het landbouwareaal onder biologische productie ligt.

- om aan de vraag van de Vlaamse consument naar bio te voldoen zet het plan in eerste instantie in op een toename van de lokale productie die zich kan inpassen in het verhaal van **een lokaal en seizoensgebonden voedselaanbod**
- om ook op Vlaams niveau maximaal kringlopen te sluiten is het van belang dat de biologische dierlijke sector mee evolueert. Dit wordt onderstreept door de ambitie van **5% omzetwaarde van de biologische dierlijke productie** van de totale Vlaamse dierlijke productie
- de ambitie van **5% biolandbouwbedrijven** benadrukt het belang van zowel grote als kleine bedrijven binnen de landbouwsector. Elk (bio)landbouwbedrijf kan een boodschap uitdragen naar de consument. Met name de vele, vaak biologische en eerder kleinschalige CSA's (Community Support Agriculture) en korteketenbedrijven dragen door hun direct contact met de consument sterk bij tot het positief imago van de (bio)landbouw. Deze 5%-ambitie is dus niet alleen gelinkt aan SD3, maar ook aan SD1.

Onder deze strategische doelstelling vallen heel wat acties die zich richten op biolandbouwers en de biolandbouwers *in spe*. De keuze om naar de biologische productie om te schakelen is niet evident en een goede ondersteuning is dan ook nodig. Dit kan niet alleen gebeuren door de **omschakeling financieel te ondersteunen**, maar vergt ook **voldoende vormingsaanbod** en een **goed georganiseerd kennisnetwerk**.

SD4. ALLE SCHAKELS IN DE VOEDSELKETEN HEBBEN VOLDOENDE KENNIS VAN DE BIOLOGISCHE PRODUCTIEMETHODE EN WORDEN HIERBIJ GESTEUND VANUIT ONDERZOEK, ONDERWIJS EN VOORLICHTING

Onderzoek naar de biologische productiemethode zal het kennisniveau verhogen. Daardoor worden zowel de biolandbouwers als producenten verderop in de keten, zoals v. verwerkers en bereiders, gesterkt in hun bedrijfsvoering. Er moet daarom **voldoende nadruk blijven liggen op diepgaande kennisopbouw en onderzoek rond bio**. Alle partners in de hele keten moeten het bioverhaal kunnen uitdragen door gedegen kennis over de biologische productiemethodes en de voordelen ervan, met aandacht voor een **systeemaanpak** en de achterliggende filosofie. Die wordt weergegeven via de **vier beginselen van IFOAM**, namelijk: gezondheid, ecologie, billijkheid en zorg. De resultaten van onderzoek en de aanwezige kennis moeten zich voldoende kunnen verspreiden over **alle ketenactoren** door een versterking van de bestaande **netwerken**. Het creëren van continuïteit in die kennisopbouw maakt deel uit van een verdere optimalisatie van de keten en het uitbouwen van expertise. De bestaande instrumenten rond **voorlichting en bedrijfsadvisering** moeten ingezet blijven worden. De kennisverspreiding reikt verder dan de keten op zich: ook docenten in het hoger **landbouwonderwijs** moeten deze kennis kunnen incorporeren in hun lessen en ontsluiten voor hun studenten.

SD5. DE BIOLOGISCHE PRODUCTIE BLIJFT DE DRIJVENDE KRACHT IN
HET SLUITEN VAN KRINGLOPEN, DIERENWELZIJN, DUURZAME
GEWASBESCHERMING, BIODIVERSITEIT, MILIEUZORG,
CONSUMENTENBENADERING EN INNOVATIE

De biologische landbouw wordt in het EU Organic Action Plan als voorloper erkend in de evolutie naar een meer duurzaam voedselsysteem. De biologische productiemethode schrijft zich bovendien inherent volledig in in de Farm to Fork-ambities met betrekking tot de reductie van het gebruik en risico's van pesticiden, en de reductie van het gebruik van meststoffen en antibiotica.

De consument hecht steeds meer waarde aan levensmiddelen die de samenleving voordelen bieden op het vlak van milieu, klimaat en meer biodiversiteit, aan lokale levensmiddelenproductiesystemen met een lagere koolstofvoetafdruk en aan innovatieve koolstofarme oplossingen voor de voedselproductie. De biologische sector kan aan verschillende van die consumentenwensen beantwoorden. Echter de gehele landbouwsector zet ook grote stappen om hieraan te voldoen. Als de biologische productie zijn *unique selling point* wil blijven behouden, is het dus **onontbeerlijk om zich verder te blijven ontwikkelen zodat de sector zich kan blijven onderscheiden**. Zo kan de biologische productie koploper blijven in duurzaamheid.

De biologische productiemethode impliceert dat geen synthetische gewasbeschermingsmiddelen en kunstmeststoffen gebruikt worden en zet daarom volop in op preventie en het versterken van weerbaarheid van bodem en gewassen. Daarbij staat het ondersteunen van de bodemvruchtbaarheid centraal doordat biolandbouwers verschillende vormen van organische bemesting toepassen. Plaag-, ziekte- en onkruidbeheersing kan enkel mechanisch en biologisch en gebeurt voornamelijk preventief. **De verdere ontwikkeling van een sterke bedrijfsorganisatie en -systeemgerichte strategieën door blijven in te zetten op innovatie, onderzoek en kennisdeling is noodzakelijk.** Door steeds verdere stappen te zetten naar een veerkrachtig en ecologisch teeltsysteem met zoveel mogelijk gesloten kringlopen en zo min mogelijk inputs kan de biologische productie bovendien toonaangevend blijven op het gebied van agro-ecologische landbouwpraktijken.

In Vlaanderen moet efficiënt omgegaan worden met het beschikbaar landbouwareaal. Een toename van de biologische landbouw zal dus, naast de ontwikkeling van nieuwe technieken, gepaard moeten gaan met een verdere optimalisatie van de bestaande biologische productiemethodes.

Als de biosector zijn **voorbeeldfunctie** blijft vervullen ten bate van heel de landbouwsector, zullen biologische productiemethoden, al dan niet gedeeltelijk, meer en meer volwaardig deel beginnen uitmaken van de algemene landbouwpraktijk, en bijgevolg ook van het landbouwonderzoek. Die evolutie is al aan de gang: een aantal praktijken die al lang courant zijn in de biologische landbouw, vinden de laatste jaren meer en meer ingang bij alle landbouwers. Het gaat daarbij niet altijd om hoogtechnologische innovaties, maar ook om teelttechnische aspecten zoals het telen van groenbedekkers, de introductie van klaver in graslanden voor een natuurlijke bemesting, duurzame gewasbescherming, het aanleggen van perceelsranden, kruidenrijke graslanden, ... **Het GLB-Strategisch Plan van Vlaanderen stimuleert deze technieken in de gangbare landbouwpraktijk** door steun te geven wanneer landbouwers op hun percelen zulke praktijken toepassen die voor het klimaat, milieu en de biodiversiteit gunstig zijn. Onder deze doelstelling vallen ook acties die **(jonge) starters van buiten de landbouw willen aantrekken**: zij kunnen mee de voorbeeldfunctie van de biolandbouw en het toepassen van de biologische productiemethode als evidente keuze versterkt uitdragen.

SD6. WETGEVING BIEDT EEN ROBUUST KADER VOOR DE BIOLOGISCHE PRODUCTIE

Een robuust wetgevend kader is nodig voor de verdere ontwikkeling van de biosector. Dit zorgt immers voor een gelijk speelveld, maakt het mogelijk om fraude tegen te gaan en waarborgt op die manier ook de kwaliteit van bioproducten. Waar de Europese regelgeving taken delegeert naar de lidstaten en dit onder Vlaamse bevoegdheid valt, stemt het Departement Landbouw en Visserij **regelmatisch af** met de sector en wordt de uitvoerende Vlaamse regelgeving geënt op de Vlaamse bioproduktie in de praktijk. Waar een wettelijk Vlaams kader ontbreekt, zoals voor **bio in grootkeukens**, zal er een uitgewerkt worden. **Een wetgevend kader voor gebruik van bioproducten in grootkeukens zal een eerlijke robuuste referentie bieden aan grootkeukens.** Dit kan een stimulans zijn voor grootkeukens om sneller de stap naar bio te zetten.

In ruimere zin en in andere horizontale wetgeving zal via de Vlaamse voedselstrategie de toepassing van **agro-ecologische principes gestimuleerd** worden binnen de deal *Agro-ecologie in het Vlaamse voedselsysteem: kansen stimuleren, hindernissen wegwerken*. Binnen deze deal wordt sterk de nadruk gelegd op **beleidsdomeinoverschrijdende samenwerking**, die noodzakelijk is om te komen tot een meer coherent Vlaams beleid. Daarbij worden vastgestelde tegenstellingen en barrières voor agro-ecologie en biologische productie in wetgeving aangepakt.

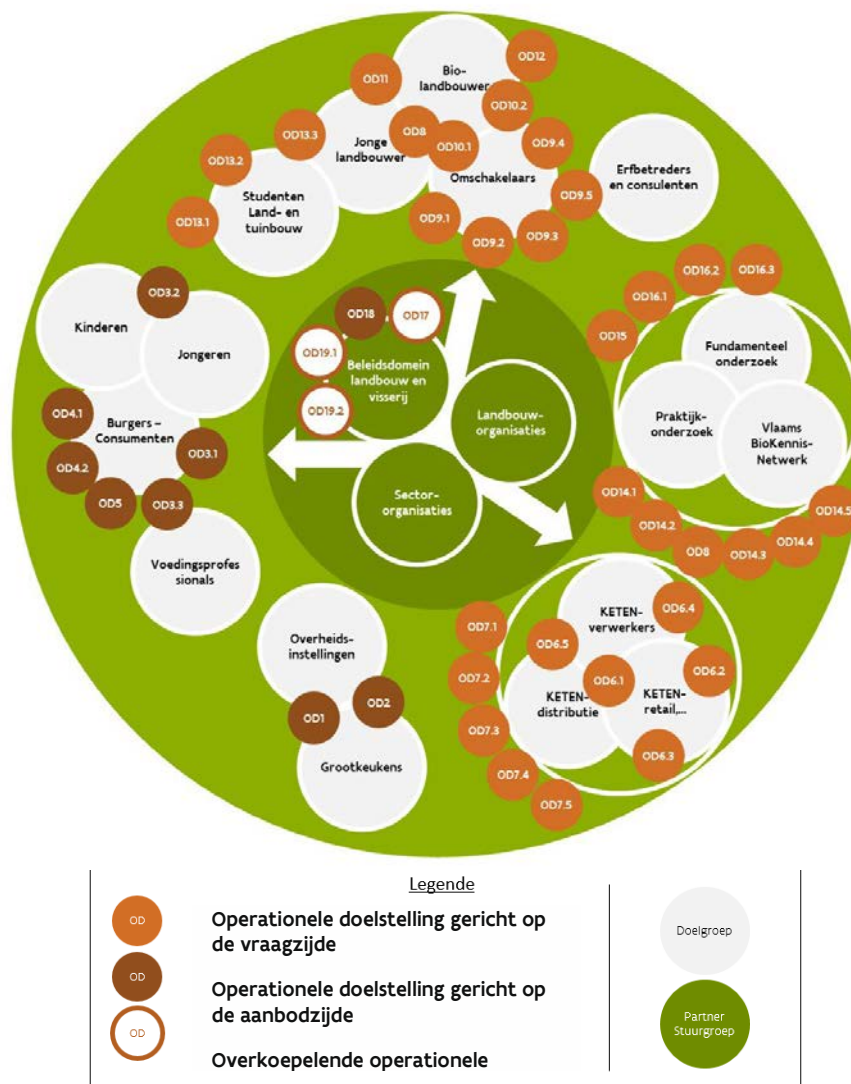
OPERATIONELE DOELSTELLINGEN (OD'S)

Dit plan formuleert 19 concrete operationele doelstellingen, met daaraan gekoppeld meerdere acties, om de vooropgestelde strategische doelstellingen te bereiken. Tabel 1 illustreert aan welke strategische doelstellingen elk van deze operationele doelstellingen in hoofdzaak bijdraagt. Een aantal operationele doelstellingen zal verderop in het plan nog verder opgesplitst worden in sub-operationele doelstellingen.

Dit plan bevat enerzijds operationele doelstellingen die nieuw zijn ten opzichte van het vorige strategische plan, anderzijds operationele doelstellingen die verder bouwen op het vorige plan. Want wat goed is willen we behouden. Onder deze doelstellingen die doorlopen vanuit de vorige periode vallen bestaande acties. Daarnaast omvatten ze ook nieuwe acties of bieden ze voldoende ruimte voor nieuwe initiatieven.

Figuur 8 linkt de OD's aan hun respectievelijke doelgroep(en). De meeste operationele doelstellingen kunnen rechtstreeks gelinkt worden aan een doelgroep, maar enkele operationele doelstellingen omvatten acties die eerder overkoepelend zijn. Daarom zal het beleidsdomein Landbouw en Visserij die uitvoeren.

Figuur 8. Link tussen de operationele doelstellingen (OD) en de doelgroep(en).

			Strategische doelstellingen						
			SD1	SD2	SD3	SD4	SD5	SD6	
			Stijgende vraag	Verdere optimalisering van de bioketen	Meer bio in de landbouw-praktijk	Blijven investeren in onderzoek en kennis	Bio blijf koploper in duurzaamheid	Ondersteunende wetgeving	
Operationele doelstellingen	OD1	Overheidsinstellingen en grootkeukens inspireren, informeren, ondersteunen en stimuleren om voortrekkersrol op te nemen in aanbieden van bioproducten	NIEUW	OD1					OD1
	OD2	Uitwerking wetgevend kader voor biocertificatie in grootkeukens	NIEUW	OD2					OD2
	OD3	Meer burgers-consumenten weten wat "bio" betekent	OD3.1 OD3.2 OD3.3	OD3			OD3		
	OD4	Bio positief onder de aandacht houden bij de burger-consument	OD4.1 OD4.2	OD4					
	OD5	Stijging van het thuisverbruik en van het aantal consumenten dat vaker bio wil kopen		OD5					
	OD6	Het aantal marktdeelnemers stroomopwaarts in de bioketen verhogen	OD6.1 OD6.2 OD6.3 OD6.4 OD6.5	OD6			OD6		
	OD7	Markttransparantie en samenwerking in de bioketen verhogen	OD7.1 OD7.2 OD7.3 OD7.4 OD7.5		OD7		OD7		
	OD8	Biologische productie als incubator voor innovatie			OD8			OD8	
	OD9	Invzetten op omschakeling naar biologische landbouw	OD9.1 OD9.2 OD9.3 OD9.4 OD9.5			OD9			
	OD10	Financiële ondersteuning voor individuele biolandbouwers en omschakeelaars	OD10.1 OD10.2			OD10			
	OD11	Longel starters van buiten de landbouw aantrekken				OD11		OD11	
	OD12	Biolandbouwers ondersteunen met vorming, advies en netwerken				OD12	OD12	OD12	
	OD13	Toekomstige biolandbouwers kunnen zich voldoende scholen in het Vlaamse land en tuinbouwonderwijs	OD13.1 OD13.2 OD13.3			OD13	OD13	OD13	
	OD14	Versterken van het Vlaams Blokkennetwerk als spil voor vraaggestuurd onderzoek	OD14.1 OD14.2 OD14.3 OD14.4 OD14.5			OD14	OD14	OD14	
	OD15	Biolandbouwonderzoek krijgt voldoende plaats binnen het algemene landbouw- en voedingsonderzoek				OD15	OD15	OD15	
	OD16	Diepgaand onderzoek voor biologische landbouw	OD16.1 OD16.2 OD16.3			OD16	OD16	OD16	
	OD17	Beleidsmakers blijven in nauw overleg staan met de biosector			OD17	OD17			OD17
	OD18	Sterk controlesysteem geeft vertrouwen in bio		OD18	OD18	OD18	OD18	OD18	OD18
	OD19	Monitoring van de evolutie van de biosector	OD19.1 OD19.2	OD19	OD19	OD19	OD19	OD19	OD19

Tabel 1. Link tussen de operationele en strategische doelstellingen: voor elke operationele doelstelling is aangegeven aan welke strategische doelstellingen ze hoofdzakelijk uitvoering geeft. De (sub)operationele doelstellingen die nieuw zijn tegenover de vorige periode worden aangeduid.

////////////////////////////////////

OD1. OVERHEIDSINSTELLINGEN EN GROOTKEUKENS INSPIREREN, INFORMEREN, ONDERSTEUNEN EN STIMULEREN OM EEN VOORTREKKERSROL OP TE NEMEN IN HET AANBIEDEN VAN BIOPRODUCTEN

Deze operationele doelstelling draagt bij aan volgende strategische doelstellingen:

- **SD1 “Stijgende vraag”**: Een stijgende vraag naar bioproducten is een krachtige motor voor de hele bioketen
- **SD2 “Verdere optimalisering van de bioketen”**: De bioketen is goed georganiseerd en zorgt voor een kwalitatief, lokaal bioaanbod met faire handelsrelaties tussen alle schakels in de keten
- **SD6 “Ondersteunende wetgeving”**: Wetgeving biedt robuust kader voor de biologische productie.

Ervaring vanuit andere EU-lidstaten leert dat de overheid een grote initiator kan zijn voor een stijgende vraag naar biologische producten. Zo heeft overheids catering in de brede zin (scholen, ziekenhuizen, overheidsrestaurants, ...) met aandacht voor bioproducten voor een hefboomeffect en doet het de aankoop en consumptie van bioproducten stijgen. Daarnaast stimuleert overheids catering ook de vanzelfsprekendheid en de gewoonte om bioproducten toe te voegen aan het boodschappenmandje. Het inzetten op overheids catering kan bovendien niet alleen gebruikt worden om bio onder de aandacht te brengen, maar vormt een kapstok om het verhaal rond lokale, faire en seizoensgebonden voeding mee te belichten. Ook private grootkeukens zoals bv. bedrijfsrestaurants kunnen diezelfde rol vervullen.

Deze operationele doelstelling en Deal 5 van de Vlaamse voedselstrategie, namelijk *Gezonde, duurzame en betaalbare voedingspatronen aanmoedigen via diverse catering-settings* sluiten op elkaar aan. Deal 5 beoogt immers het opzetten van samenwerking tussen stakeholders en diverse overheden met focus op catering. Ook daar wordt bio opgenomen in het verhaal, zodat de Vlaamse biolandbouwers er maximaal bij gebaat zijn. De acties bij deze operationele doelstelling zullen bijdragen aan de **ambitie van 5% bio in overheids catering** en ook **5% bioconsumptie** tegen eind 2027.

Om effectief te zijn moet elke speler in het proces van de grootkeuken of overheids catering echter de juiste handvaten krijgen en zijn er goede praktijkvoorbeelden nodig. Het Departement Landbouw en Visserij zoekt samenwerkingen met grootkeukens en andere overheidsinstellingen binnen de Vlaamse overheid, VVSG, VPP, ... rond dit thema en engageert zich om ondersteuning te bieden om dit te realiseren door onder meer:

- **kennissuitwisseling te faciliteren:** tussen verschillende grootkeukens, overheidsinstellingen en specifiek gericht op de betrokkenen in het proces van de overheids catering zoals beleidsmakers, aankopers, koks, ...
- **een lijst met best practices op te maken:** beleidsmakers kunnen uit eerdere ervaringen van anderen inspiratie halen wanneer ze eigen bestekteksten voor overheids catering opmaken binnen het EU-mededingingskader. Een lijst van tips moet aankopers van grootkeukens helpen om met een minimale financiële inspanning een maximaal resultaat te behalen.

-

cruciaal instrument. Hierdoor wordt immers duidelijk hoe consumenten denken over agrovoedingsproducten, hoeveel ze ervan aankopen via de traditionele retailkanalen (supermarkten, speciaalzaken, markt, ...) en meer specifiek door wie en waar die producten gekocht worden. Dankzij de cijfers van GfK Belgium kan de ambitie van de 5%-bioconsumptie opgevolgd worden.

OD3.1. Informatie over biologische productie verspreiden op maat van de burger-consument

Als we de vraag naar biologische producten willen stimuleren, moet de consument in de hoedanigheid van burger goed geïnformeerd is over wat “bio” precies betekent. Deze actie spitst zich toe op **communicatie die de kwaliteiten van “bio” in de verf zet**. De boodschap zal uitgaan van de **eigen sterktes** van de biologische productie.

De communicatie zal vertrekken van een **herkenbaar element** waaraan de boodschap opgehangen kan worden. Vanuit het standpunt van de consument is dit het **EU-biolabel**, dat momenteel een bekendheid heeft van 70%. Door dit uniforme label weet de consument immers dat hij een biologisch product koopt. Deze actie heeft tot doel aan de burger-consument te duiden waarvoor dit label precies staat. Het is immers geen vrijblijvend logo, het is een **kwaliteitslabel** dat garandeert dat bij de productie de biowetgeving gerespecteerd werd. **Als de burger-consument op de hoogte is van wat en wie er achter dit label schuilt, zal ook het begrip voor de meerkosten van veel biologische producten toenemen. Deze kwaliteitskenmerken en garanties die de biowetgeving biedt, moeten gelinkt worden aan de voordelen die de burger-consument er bij hebben aan de geleverde ecosysteemdiensten.** Bovendien kan de burger er ook op vertrouwen dat al deze zaken gewaarborgd worden door een **sterk controlesysteem** (zie ook OD18). Er kan ook **specifiek aandacht besteed worden aan de voorwaarden waaraan de biologische dierlijke productie moet voldoen**. De voorwaarden rond dierenwelzijn en diervoeders kunnen consumenten overtuigen om bij de aankoop van dierlijke producten meer voor bio te kiezen, wat bijdraagt aan de 5%-ambitie voor de omzet uit dierlijke productie. Ook **informatie over omschakeling** naar bio moet tot bij de consument geraken. Enkel op die manier kan afzetruimte voor omschakelingsproducten gecreëerd worden.

Het Departement Landbouw en Visserij ondersteunt deze actie via een **subsidie aan de sectorgroep bio van VLAM**. Deze sectorgroep verspreidt feitelijke informatie o.a. via de website allesoverbio.be. Er komen ook informatiefiches, infographics, informatieve filmpjes, ... waarin de relevante wetgeving over biologische productie vertaald wordt op maat van de burger-consument.

Er blijft ook voldoende ruimte voor andere initiatieven die tot doel hebben informatie over biologische productie te verspreiden.

OD3.2. Toekomstige consumenten laten kennismaken met bio

Kinderen en de jeugd zijn de consumenten van morgen. Door hen al op vroege leeftijd en via verschillende kanalen te laten proeven van wat gezonde voeding en biologische producten zijn, plant je het zaadje waardoor ze als latere consument meer bewust (kunnen) kiezen voor bio. Dit kan onder meer via de volgende acties:

NIEUW •

Bio onder de aandacht brengen via de schoolprogramma's schoolmelk en schoolfruit

Via 'Oog voor Lekkers' willen het Departement Landbouw en Visserij en de Europese Commissie gezonde voedingsgewoonten promoten bij kleuters, leerlingen van het lager onderwijs en leerlingen van het buitengewoon lager en secundair onderwijs, zowel op school als thuis. Minstens één dag in de week smullen de leerlingen via de subsidies van de schoolprogramma's samen van een lekker gezond tussendoortje op school. Voor scholen, leerkrachten en ouders - die sowieso een voorbeeldfunctie vervullen - vormt dit meteen ook een perfect aanknopingspunt

om met kinderen te praten over een gezond dagelijks eetpatroon. Bij de financiële tussenkomst kunnen scholen rekenen op een verhoogde tegemoetkoming voor biologische groenten en fruit. **Onder impuls van het strategisch plan bio zal vanaf 2023 bekeken worden of het ook haalbaar is een hogere subsidie te voorzien voor de verdeling van biologische melk.** De Europese Commissie gaf in haar Organic Action Plan ook te kennen bij de opmaak van de nieuwe schoolregeling (voorlopig gepland in 2024) meer specifiek te willen inzetten op bio. Dit zal ook zijn weerslag hebben op het Vlaamse schoolprogramma.

groenten van bij ons, biologisch, vegetarisch, ... Zo kunnen restaurants en grootkeukens koks aanwerven die al in het verhaal geloven en getraind zijn om innovatief na te denken. **Bio zoekt Ketens** zal een les over bio ontwikkelen om te integreren in de horecaopleidingen.

OD4. BIO POSITIEF ONDER DE AANDACHT HOUDEN BIJ DE BURGER-CONSUMENT

Deze operationele doelstelling draagt bij aan volgende strategische doelstelling:

- **SD1 "Stijgende vraag"**: Een stijgende vraag naar bioproducten is een krachtige motor voor de hele bioketen.

Waar OD3 rechtstreeks inzet op het brengen van de inhoudelijke boodschap over bio aan de burger-consument, focust OD4 op acties die het bioverhaal tot bij de burger-consument brengen, via beleving en verweving in de diverse maatschappelijke debatten. Dit zal mee bijdragen aan het bereiken van de **5%-bioconsumptie** tegen 2027.

OD4.1. Bio positief in de aandacht houden door meer bewustwording over bio via beleving

Het is van belang om de burger-consument blijvend te informeren over voordelen van bio en hier een fijne beleving aan te koppelen. Dit kan onder meer via volgende acties:

NIEUW •

EU Bio organic day 23 September jaarlijks in de kijker zetten

In 2021 lanceerden het Europees Parlement, de Commissie en de Raad van de Europese Unie, de 'EU organic day'. Het is een gelegenheid om, ook lokaal in Vlaanderen, bio jaarlijks via meerdere initiatieven in de kijker te zetten

NIEUW •

De Bioweek nieuw leven in blazen

De Bioweek was enige jaren afwezig in Vlaanderen, maar in Wallonië bleef ze wel doorleven. De vraag kwam dan ook van o.a. enkele retailers die nationaal opereren om ze ook in Vlaanderen weer in te voeren. VLAM zal dit opnemen wanneer hiervoor voldoende budget en draagkracht beschikbaar is en toetst een samenwerking met de biosector en landbouw-organisaties af binnen de schoot van de sectorgroep Bio van VLAM.

De Bioweek is een communicatie en belevingsbrandpunt rond bio. De burger-consument kan bio gaan beleven bij de biologische producenten, zowel biolandbouwers, als verwerker, als retailer. De bedrijven in de bioketen worden gestimuleerd om massaal hun deuren open te zetten en hun verhaal te vertellen. Het geheel wordt ondersteund door een uitgebreide communicatiecampagne met activiteitenkalender. Er wordt ook aandacht gecreëerd in de reguliere pers en actoren in de bioketen worden gestimuleerd om acties uit te werken rond bio. Voor de grootkeukens kan het een goede gelegenheid zijn om de geleverde inspanning (zie OD1 en de ambitie van **5% bio in overheids catering**) extra in de verf te zetten.

Het bioverhaal brengen tijdens evenementen

De jaarlijkse uitreiking van de **BioVLAM** blijft ook in dit strategisch plan behouden als een evenement met een mooie communicatiewaarde. Daarnaast zal de sectorgroep bio van VLAM verder op zoek blijven gaan naar samenwerkingen om bio op een andere manier te beleven. Dat kan met **evenementen zoals de Gentse Feesten, Dranouter, Rock Werchter, ...** Bovendien zoekt de sectorgroep verder naar events die met hun doelpubliek goed aansluiten bij het bioverhaal en bereid zijn een engagement aan te gaan via (een deel van) hun catering waarbij bio expliciet in de kijker wordt gezet.

De biosector is ook actief aanwezig op events die werken aan het imago van de landbouwsector bij het brede publiek, zoals de **Dag van de Landbouw, Week van de Korte Keten, Agriflanders, ...** Het blijft belangrijk om biolandbouwers te stimuleren actief met het bioverhaal naar buiten te komen.

NIEUW

Reportages over biologische landbouw en productie

Het bewust maken van zowel consument als producent gaan hand in hand. In samenwerking met **PlattelandsTv** maakt het Departement Landbouw een reportage bij biobedrijf en grootkeuken om het nieuwe strategisch plan bio onder de aandacht te brengen. Via **storytelling** zal het verhaal achter de bioboer en zijn bedrijf verteld worden. Ook andere kanalen en initiatieven kunnen een rol spelen om biologische landbouw en productie tot bij de consument te brengen.

OD4.2. Bio eist zijn plaats op in het maatschappelijke debat

In **algemene persberichten** gericht op alle burgers komt nog te weinig naar voren dat bio een belangrijke bijdrage kan leveren aan het oplossen van milieu-, dierenwelzijns-, klimaat- en biodiversiteitsvraagstukken. **Alle partners in de keten** moeten gestimuleerd worden deze boodschap actief uit te dragen. Alle communicatie rond bio, of het nu gaat om producent- of productinformatie, recepten of verkoopspromotie, ... zou telkens de sterktes van de biologische landbouw moeten benadrukken en bio naar voren schuiven als deel van de oplossing.

OD5. STIJGING VAN HET THUISVERBRUIK EN VAN HET AANTAL CONSUMENTEN DAT VAKER BIO WIL KOPEN

Deze operationele doelstelling draagt bij aan volgende strategische doelstelling:

- **SD1 "Stijgende vraag"**: Een stijgende vraag naar bioproducten is een krachtige motor voor de hele bioketen

Uit de analyse van het consumentengedrag blijkt dat bio **meer in de 'top of mind'** moet komen bij de consument. Als aankoopcriterium staat "bio" bij het schrijven van dit plan, in volle inflatie tijd, immers achteraan. De uitdaging is om met bio een plaats in te nemen in het hoofd, het hart en de winkelkar van de consument. De meerwaarde van bio blijven beklemtonen is een must om de meerprijs te verantwoorden en consumenten aan te zetten hun gedrag effectief aan te passen en (lokale) bioproducten te kopen en zo de ambitie van **5%-bioconsumptie** te bereiken. Zo kunnen de volgende kwaliteitskenmerken van lokale bioproducten uitgelicht worden: ze zijn lekker en vers (dit zijn twee hoofdcriteria om tot aankoop over te gaan voor de consument) en bieden een invulling van alle waarden die voor de **duurzaamheidszoeker** belangrijk zijn, namelijk inlandse herkomst, milieu, dierenwelzijn, eerlijke handel...

De **algemene communicatiestrategie van de sectorgroep bio van VLAM** zal de komende jaren de meerwaarde van bioproducten beter en meer gaan belichten, en focust ook op de garanties die de biowetgeving biedt (zie ook OD3). Daarnaast zal er consequent verder worden getimmerd aan de weg om de consument te informeren over de **ruimere troeven** van bio.

Naast VLAM zijn er ook andere spelers die met hetzelfde doel campagne voeren om consument te bereiken. **Zowel BioForum, als sectororganisatie, alsook supermarkten of individuele merken**

trachten consumenten meer en meer naar bio of de bioversie van een bepaald product te lokken.

Retailers dragen er met hun arsenaal aan technieken en initiatieven in grote mate toe bij dat bioproducten effectief in de winkelkar belanden.

Ten slotte zijn ook initiatieven mogelijk waar gewerkt wordt aan **de goede, maar niet altijd onmiddellijk zichtbare, verhouding tussen de prijs en de kwaliteit** van bioproducten. De uiterlijke kwaliteit (bv. appel met kleine vlekjes) wordt tot nu toe nog door veel potentiële kopers als een belangrijke drempel gezien om een bioproduct niet te kopen. Er kan ook verder werk van gemaakt worden **om** bioproducten beter bereikbaar te maken voor de consument. Op die manier kunnen ook consumenten op het platteland makkelijker voor bio kiezen. OD6 zal hierop inzetten.

OD6. HET AANTAL MARKTDEELNEMERS STROOMOPWAARTS IN DE BIOKETEN VERHOGEN

Deze operationele doelstelling draagt bij aan volgende strategische doelstellingen:

- **SD1 “Stijgende vraag”:** Een stijgende vraag naar bioproducten is een krachtige motor voor de hele bioketen
- **SD2 “Verdere optimalisering van de bioketen”:** De bioketen is goed georganiseerd en zorgt voor een kwalitatief, lokaal bioaanbod met faire handelsrelaties tussen alle schakels in de keten
- **SD4 “Blijven investeren in onderzoek en kennis”:** Alle schakels in de voedselketen hebben voldoende kennis van de biologische productiemethode en worden hierbij gesteund vanuit onderzoek, onderwijs en voorlichting.

Als het aantal marktdeelnemers stroomopwaarts in de keten stijgt, zal wellicht niet alleen de bereikbaarheid van bioproducten voor de consument verhogen, maar zal ook het aanbod groter en diverser worden. We mikken hierbij op een **zichzelf versterkend effect** waarbij de vraag naar bioproducten verder aangezwengeld wordt als de keuze voor bio makkelijker en groter wordt. Daarnaast moet de focus liggen op Vlaamse producten: enerzijds moet er **voor zo veel mogelijk geïmporteerde bioproducten een Vlaams alternatief** worden voorzien en aan te moedigen, en anderzijds moeten **de mogelijkheden voor Vlaamse bioproducten op buitenlandse markten worden verkend**.

Dit kan ondermeer door volgende acties:

OD6.1. Begeleiding/informatie voor bedrijven in de keten zowel bij als na opstart met bio

Voedingsbedrijven die starten met bio kunnen een beroep doen op advies en opleiding op maat van startende bedrijven. Zo geeft de brochure **'bio en de wet' van BioForum** de nodige basisinformatie **aan verwerkende bedrijven**. Daarnaast kunnen ze deelnemen aan **introductiesessies** over hoe ze zich moeten voorbereiden op het bio-certificatieproces. Het zijn bedrijven uit dezelfde sector die deze sessies geven in samenwerking met beroepsorganisaties, beroepsonderwijs, ... Verder krijgen ze bij hun zoektocht naar **ingrediënten en naar aangepaste receptuur** mogelijkheden en handvaten aangereikt. Nieuwkomers worden door BioForum uitgenodigd op **netwerkmomenten voor starters**. Ook voor wie al bezig is met bio, kan op **ondersteuning, bijscholing en begeleiding** rekenen via BioForum.

NIEUW •

Aangezien de supermarkten het belangrijkste verkoopkanaal voor bioproducten vertegenwoordigen, zijn zij een belangrijke partner bij het opschalen van de ketenwerking. Via initiatieven zoals **Bio zoekt Keten** onderzoekt de biosector in overleg met de supermarkten hoe zij de vraag naar bio mee kunnen versterken. Een langetermijnafszetgarantie gebaseerd op het fair-tradeprincipe met een minimumprijs vormt de maatstaf bij deze afspraken. Zo verbinden sommige supermarkten zich ertoe voor bepaalde **lokale producten(groepen)** meer biologische producten aan te bieden en zo bepaalde biologische sectoren te stimuleren. Deze afspraken worden vaak gemaakt met de producent, verwerkers of handelaars, maar zullen in de toekomst mee uitgebreid, begeleid en gecommuniceerd worden door initiatieven als **Bio zoekt Boer**, **Bio zoekt Keten** en **Bioclusters**. Supermarkten spelen door hun rechtstreekse communicatielink met de consument, ook een belangrijke rol in het creëren van **afzet voor omschakelproducten**. Om een duurzame groei te creëren is het ook belangrijk dat in tijden van crisis engagementen en afspraken aangehouden worden zoals al mocht blijken uit duurzameketenprojecten die door supermarkten worden ondersteund.

NIEUW •

Bio zoekt Keten stimuleert en begeleidt ketenactoren om **importproducten te vervangen** door wat regionaal te telen is. Dit creëert kansen voor meer lokale bioproductie, zelfs indien de bioconsumptie als dusdanig niet zou toenemen. Daarbij is het van belang rekening te houden met de uitdagingen op het vlak van kwaliteit, continuïteit en de prijs van de grondstoffen. Door samenwerking met **Bio zoekt Boer en Bioclusters** kunnen deze uitdagingen aangepakt worden. Er moet bovendien aandacht zijn voor de bereikbaarheid van verwerkers en de handel. De meerwaarde, kwantitatief en kwalitatief, voor het bedrijf moet in de verf gezet worden. Kiezen voor lokale en bioproducten is vaak een beleidskeuze van een verwerker waarbij kleinere verwerkers soms makkelijker openstaan voor een divers aanbod.

Het **matchmakingplatform van VLAM ‘Voedsel verbindt boer en burger’** is één van de voedselwerven gekoppeld aan de Vlaamse voedselstrategie. Het doel van dit geavanceerd B2B-platform is om de voorkeur voor en de aankoop van lokaal geproduceerd voedsel te verhogen bij de consument en voedingsprofessionals, en zo het maatschappelijk draagvlak voor de Vlaamse landbouwsector (en de biosector) te versterken. Met een datagedreven digitaal platform zullen verschillende schakels in het voedselsysteem elkaar op een innovatieve en snelle manier vinden, inspireren en connecteren. De technische uitbouw ervan is gepland vanaf 2023.

NIEUW •

Productie en verwerking moeten tijdig op elkaar afgestemd worden zodat de keten optimaal doorlopen kan worden en de bioproductie gevaloriseerd kan worden in het boodschappenmandje. Wanneer er in een bepaalde sector meer omgeschakeld wordt naar de biologische productie, zorgt een **sectorspecifieke proactieve prospectie van de voedingsbedrijven** voor een betere onderlinge afstemming van de productie en verwerking. **Bio zoekt Boer** en **Bio zoekt Keten** zijn de geknipte partners om dit te realiseren.

OD6.5. Vraag naar Vlaamse bioproducten van buiten Vlaanderen onderzoeken en waar mogelijk hier op inzetten

Er wordt bewust ingezet op lokale toelevering, eerder dan op de export van bioproducten: de open economie impliceert veel import en export, vooral van en naar de buurlanden. Ook voor de Vlaamse bioproducten kan export, in eerste instantie naar onze buurlanden, maar ook

Op **vakbeurzen** in binnen- en buitenland stimuleert **Bio zoekt Keten** bedrijven om hun biogamma mee te nemen, of faciliteert het door de organisatie van groepsstanden de aanwezigheid van bedrijven met bioproducten.

OD7. MARKTTRANSPARANTIE EN SAMENWERKING IN DE BIOKETEN VERHOGEN

- **SD2 “Verdere optimalisering van de bioketen”:** De bioketen is goed georganiseerd en zorgt voor een kwalitatief, lokaal bioaanbod met faire handelsrelaties tussen alle schakels in de keten
- **SD3 “Meer bio in de landbouwpraktijk”:** De biolandbouw maakt een significant deel uit van de landbouwpraktijk in Vlaanderen
- **SD4 “Blijven investeren in onderzoek en kennis”:** Alle schakels in de voedselketen hebben voldoende kennis van de biologische productiemethode en worden hierbij gesteund vanuit onderzoek, onderwijs en voorlichting.

OD7.1. Prijs- en marktinformatie verzamelen en verspreiden

Bio zoekt Keten volgt de marktsituatie nauw op door prijsdata en marktcijfers te analyseren en synthetiseren. Het bevrageert ook regelmatig zowel de belangrijkste ketenactoren als de actoren in de Europese netwerken, en onderhoudt contact met hen. De verzamelde prijs- en marktinformatie wordt via verschillende kanalen gecommuniceerd.

projecten zoals in het verleden gedaan werd voor bv. het aardappelconvenant, de slachtproblematiek voor kleine bedrijven en de kleinschalige naagstinfrastructuur.

OD7.5. Evenwichtige machtsverhoudingen binnen de keten zodat biolandbouwer een faire vergoeding krijgt

In de lange keten moet de positie van de biolandbouwer versterkt worden zodat hij zijn producten kan verkopen aan een goede prijs en een faire vergoeding krijgt voor het geleverde werk. Het blijft hierbij uiterst belangrijk dat hij weet wat de productieprijs van zijn producten is. **Zowel op sector- als bedrijfsniveau krijgen de landbouwers van BioForum en de landbouworganisaties hulpmiddelen ter beschikking voor de kostprijsberekening van hun primaire biologische productie. Zo kunnen ze faire prijzen bepalen.** Vraag en aanbod in de keten kunnen worden afgestemd via **langetermijngaranties van afnemers, ketenregie en de oprichting van branche- of producentenorganisaties.** Ook het opzetten van **convenanten** kan alle schakels in de keten samenbrengen om afspraken te maken. De onderzoeken die nodig zijn om dergelijke of andere samenwerkingen op te richten en voor te bereiden, zullen in het nieuwe GLB kunnen gesubsidieerd worden via een **EIP-samenwerkingsproject.**

OD8. BIOLOGISCHE PRODUCTIE ALS INCUBATOR VOOR INNOVATIE

Deze operationele doelstelling draagt bij aan volgende strategische doelstellingen:

- **SD2 “Verdere optimalisering van de bioketen”:** De bioketen is goed georganiseerd en zorgt voor een kwalitatief, lokaal bioaanbod met faire handelsrelaties tussen alle schakels in de keten
- **SD4 “Blijven investeren in onderzoek en kennis”:** Alle schakels in de voedselketen hebben voldoende kennis van de biologische productiemethode en worden hierbij gesteund vanuit onderzoek, onderwijs en voorlichting
- **SD5 “Bio blijft koploper in duurzaamheid”:** De biologische productie blijft drijvende kracht in het sluiten van kringlopen, dierenwelzijn, duurzame gewasbescherming, biodiversiteit, milieuzorg, consumentenbenadering en innovatie.

Vanwege de grote rol van de biologische productiemethode voor de verdere verduurzaming van ons voedsel speelt, is het van groot belang dat bio de ruimte krijgt om deze pioniersrol, deze rol als incubator voor verduurzaming en innovatie te kunnen vervullen. De bioketen bleek al vaak een incubator voor innovatieve invalshoeken waarvan het resultaat nadien zijn weg vond in de volledige voedingsketen. Door de doorgedreven circulariteit en de schaalgrootte van biobedrijven in Vlaanderen botsen ze tegen andere knelpunten aan dan reguliere landbouw- of voedingsbedrijven, zoals bij het kleinschalig slachten, de lokale teelt en verwerking van eiwitrijke voeders, de nood om de band met de consument aan te halen, het werken aan een gezonde bodem, ... De zoektocht naar oplossingen kan uiteindelijk de volledige landbouwsector en keten vooruit helpen. ***Bio zoekt Ketten blijft verder inzetten op het initiëren van oplossingsgerichte strategieën via projecten.***

Het opstarten van (onderzoek naar) biologische aquacultuur, micro-algen en insectenkweek in Vlaanderen kan gestimuleerd worden via projecten. Ook voor die sectoren zou de biologische productie ongetwijfeld zorgen voor verdere innovatie en verduurzaming.

OD9. INZETTEN OP OMSCHAKELING NAAR BIOLOGISCHE LANDBOUW

Deze operationele doelstelling draagt bij aan volgende strategische doelstelling:

- **SD3 “Meer bio in de landbouwpraktijk”**: De biolandbouw maakt een significant deel uit van de landbouwpraktijk in Vlaanderen.

In het nieuw GLB (2023-2027) verhoogt de financiële steun voor omschakeling aanzienlijk. (zie ook OD10.1) Deze doelstelling zet in op de verschillende groeiambities langs productiezijde, namelijk 5% landbouwareaal, 5% omzetwaarde van de biologische dierlijke productie en 5% biolandbouwbedrijven. Hieronder zijn er allerhande acties mogelijk die de omschakeling kunnen bevorderen zowel op het gebied van het informeren van potentiële omschakelaars, als het samenbrengen van partners en het creëren van een context waarin drempels tot omschakeling worden weggewerkt.

OD9.1. Algemeen draagvlak binnen de landbouw voor bio vergroten

Bij een beslissing om om te schakelen naar biologische landbouw gaat een landbouwer meestal niet over één nacht ijs. Bio start immers niet met de omschakeling op zich, maar eigenlijk al voordien. Landbouwers krijgen via diverse kanalen prikkels die de geest voor omschakeling naar bio doet rijpen. Ze worden getriggerd via artikels in landbouwtijdschriften, spreken met collega's, ... Om landbouwers te stimuleren om de stap te zetten is het belangrijk de gebruikte technieken in de biologische landbouw uit te leggen en de voordelen ervan onder andere voor de bodemvruchtbaarheid en het bodemleven te benadrukken en het verlichten van het wiewerk door inzet van geschikte machines aan te tonen. Zo wordt gewerkt aan een positieve beeldvorming over bio bij alle landbouwers. Het zijn echter niet alleen productietechnische aspecten, afzetmogelijkheden en economische haalbaarheid die een rol spelen bij de overwegingen die de landbouwer maakt, maar ook gevoelsmatige aspecten over de verandering van netwerk, de reacties van familie en collega's, ... spelen mee. Het is dus belangrijk dat de biologische landbouw zijn positief imago in een ruime context nog kan versterken. Omschakelaars moeten zich immers gedragen weten door een eerlijk positief verhaal dat via meerdere fora uitgedragen wordt (pers, media, ...) en ook onderling met collega's gedeeld kan worden. Dat zal er uiteindelijk mee toe bijdragen dat meer landbouwers de stap naar bio zullen durven zetten. Deze actie wil dan ook inzetten op **een verdere en brede verspreiding van het bioverhaal via een waaier aan communicatiekanalen waarover de partners van het strategisch plan beschikken.**

OD9.2. *Bio zoekt Boer* als start van het voorbereidingsproces voor de omschakeling

Een landbouwer beslist niet zomaar om om te schakelen. Aan de eigenlijke omschakeling naar bio gaat vaak eerst nog een traject van een aantal jaar vooraf. In die periode wint de landbouwer informatie in en schoolt hij zich bij. Het infopunt *Bio zoekt Boer* vormt nu al het geschikte startplatform voor dit voortraject en de doelstelling is om die inzet te behouden: ***Bio zoekt Boer* moet een eerste uitgelezen contactpunt blijven voor de in bio geïnteresseerde landbouwers. het moet hen de broodnodige informatie aanleveren** en moet zoveel mogelijk starters bereiken:

- de landbouwer krijgt via *Bio zoekt Boer* gratis eerstelijnsadvies waarbij een **een-op-een gesprek** op het landbouwbedrijf de landbouwer wegwijs maakt in de mogelijkheden die de omschakeling naar bio biedt
- aanvullend kan *Bio zoekt Boer* **doorverwijzen naar gespecialiseerd advies (zie OD9.4)**

banken Anderzijds moeten afnemers goed geïnformeerd zijn over wat omschakelproducten zijn, zo kunnen zij mee een afzet hiervoor zoeken. *Bio zoekt Boer* organiseert vormingen voor erfbetreders, zodat zij ook hun rol als één van de toegangspoort tot informatie voor de landbouwer over bio kunnen opnemen. Deze operationele doelstelling zet daarom in op ***Bio zoekt Boer als informatieleverancier aan de erfbetreders***, waarnaast ook andere initiatieven mogelijk zijn.

OD10. FINANCIËLE ONDERSTEUNING VOOR INDIVIDUELE BIOLANDBOUWERS EN OMSCHAKELAARS

Deze operationele doelstelling draagt bij aan volgende strategische doelstelling:

- **SD3 “Meer bio in de landbouwpraktijk”**: De biolandbouw maakt een significant deel uit van de landbouwpraktijk in Vlaanderen.

De biologische landbouw vraagt vaak een extra arbeidsinvestering en kennisopbouw, meer ruimte in de stal per dier, soms een langere opkweektijd, duurdere grondstoffen, certificering ... Dit brengt financiële meerkosten met zich mee. Daartegenover staat dat de biologische landbouw tegemoet komt aan de huidige maatschappelijke verwachtingen. Een biologisch landbouwbedrijf draagt bij aan ecosysteemdiensten door te werken aan een gezonde bodem, biodiversiteit, betere waterkwaliteit, dierenwelzijn en extra zorg voor milieu. Biolandbouwers kunnen een beroep doen op verschillende steunmaatregelen die het bereiken van de vooropgestelde groeiambities over **5% landbouwareaal**, **5% biolandbouwbedrijven** en **5% omzetwaarde van de biologische dierlijke productie** ondersteunen.

NIEUW •

OD10.1. Verhoogde subsidies voor bio vanuit nieuw Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB)

Tegelijkertijd met het strategisch plan bio start ook het strategische plan GLB. Het voorziet via verschillende kanalen rechtstreeks of onrechtstreeks in ondersteuning voor de biolandbouw. In het nieuw Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (2023-2027) zijn er met betrekking tot de perceels- en diergebonden steunmaatregelen meer financiële middelen voor de biosector opgenomen, zowel tijdens de omschakeling als voor de voortzetting. De steunmaatregelen werden bovendien hertekend waardoor de eerdere problematiek van de dubbele financiering bij biobedrijven bijna niet meer zal spelen, en biolandbouwers naast de specifieke biosteun ook meer aanspraak kunnen maken op andere steunmaatregelen. De **financiële ondersteuning voor de omschakeling** naar bio is aanzienlijk verhoogd. Dit betekent een duidelijke incentive voor landbouwers die twijfelen om de overstap naar de biologische productie te zetten. Ook na de omschakeling kunnen biolandbouwers financiële steun voor de **voortzetting** van de biologische productie blijven ontvangen. De meeste biolandbouwers zullen door een combinatie van deze steun met andere **ecoregelingen en agromilieuklimaatmaatregelen** meer steun via het nieuw GLB ontvangen dan voorheen. Daarbij gaat extra aandacht naar CSA's (Community Supported Agriculture) en korteketenbedrijven die op een kleinere oppervlakte werken. Zij spelen immers een belangrijke rol om het imago van de landbouw bij de consumenten te verbeteren.

In het nieuw GLB wordt het **Vlaams Landbouw investeringsfonds (VLIF)** een ondernemingsfonds. In het kader van VLIF-steun voor **productieve investeringen** betekent dit dat de toegangsvoorwaarden aangepast zijn. Zo zijn knelpunten waar biobedrijven soms tegenaanliepen weggewerkt. De steunpercentages voor investeringen in stallen die minstens tot vijf jaar na de eindbetaling onder de biologische certificatie vallen, zijn versterkt. Binnen de

nieuwe maatregel 'opstart van omschakeling naar een duurzame vernieuwende bedrijfsstrategie' zijn er kansen voor een bijkomende forfaitaire ondersteuning voor landbouwers die de biologische landbouw centraal stellen in het bedrijfsplan. Ook de in 2021 hervormde maatregel VLIF **niet-productieve investeringen voor milieu- en klimaatdoelen**, die in het nieuw GLB voortgezet wordt, biedt heel wat kansen voor de biologische sector.

In het verleden heeft de biologische sector al goed zijn weg gevonden naar de steun voor **EIP operationele groepen**. In het nieuw GLB zijn binnen EIP nog meer kansen door de financiële versterking van de maatregel. Maar er zijn ook bijkomende mogelijkheden in het kader van **informele samenwerking**.

OD10.2. Voortzetting specifieke Vlaamse steunmaatregelen

Naast de GLB-ondersteuningsmogelijkheden blijft de tegemoetkoming in de kosten van de **certificering voor biologische productie** behouden.

Biolandbouwers stuiten regelmatig op barrières om leningen te krijgen bij banken voor (de omschakeling van) hun bedrijf. De projecten *Bio zoekt Boer* en *Bio zoekt Keten* zetten zich verder in om de **financiële instellingen te informeren** over de biologische productie en hen te stimuleren om positiever om te gaan met de financiering van biobedrijven en omschakelende bedrijven.

OD11. (JONGE) STARTERS VAN BUITEN DE LANDBOUW AANTREKKEN

Deze operationele doelstelling draagt bij aan volgende strategische doelstelling:

- **SD3 "Meer bio in de landbouwpraktijk"**: De biolandbouw maakt een significant deel uit van de landbouwpraktijk in Vlaanderen
- **SD5 "Bio blijft koploper in duurzaamheid"**: De biologische productie blijft drijvende kracht in het sluiten van kringlopen, dierenwelzijn, duurzame gewasbescherming, biodiversiteit, milieuzorg, consumentenbenadering en innovatie.

De gemiddelde leeftijd van de Vlaamse landbouwer stijgt jaar na jaar en de verjonging van de Vlaamse landbouwsector als dusdanig vormt dan ook steeds meer een belangrijk aandachtspunt. Het vinden van opvolgers voor een landbouwbedrijf is niet evident, er is niet altijd een toekomstperspectief voor zij die interesse tonen voor het beroep. Er is slechts een beperkte instroom van nieuwe landbouwers. Dit heeft te maken met verschillende drempels: de moeilijke toegang tot grond, de grote investeringen, het complexe beleid en het onzekere inkomen. Het **GLB-Strategisch Plan van Vlaanderen** zet hierop in via specifieke maatregelen zoals o.a. de **aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers**. Ook **deal 11 werken aan de beschikbaarheid van voedselgrond van de voedselstrategie** werkt hieraan. De biologische productie kan zijn steentje bijdragen aan de verjonging. Een agro-ecologisch alternatief, veeleer gericht op eigen kringlopen en de lokale afzet, kan een antwoord bieden om wel een uitzicht te geven op een mogelijke professionele toekomst in de landbouw. Ondanks de moeizame toegang tot grond in Vlaanderen en de nood aan financiële investeringen slaagt het bioverhaal er immers in om (jonge) starters van buiten de landbouw warm te maken voor een carrière als boer. Deze starters werken vaak via een vorm van Community Supported Agriculture (CSA) waarbij de rechtstreekse link met de consument gelegd wordt. Ze passen op kleine schaal meestal een verregaande vorm van systeemdenken toe. Daardoor kunnen ze op een klein areaal een grote meerwaarde per oppervlakte creëren waaruit ze hun inkomen halen. Zo zetten startende biobedrijven vaak in op eigen verkoop, bv. een veebedrijf met een beperkt aantal dieren dat meerwaarde creëert door eigen kazen te vermarkten. Deze bedrijven spelen niet alleen in op het verjongingsvraagstuk

maar ze dragen ook bij aan het (lokaal) uitdragen van het positieve imago van de (bio)landbouw. Bovendien spelen ze een belangrijke rol in het omdenken naar een andere voedselproductie waarbij het meer vanzelfsprekend wordt om biologisch te produceren en helpen ze bij het bereiken van de ambitie 5% biolandbouwbedrijven tegen 2027. Deze doelstelling wil daarom de initiatieven ondersteunen die deze (jonge) instromende starters aantrekken.

OD12. BIOLANDBOUWERS ONDERSTEUNEN MET VORMING, ADVIES EN NETWERKEN

Deze operationele doelstelling draagt bij aan volgende strategische doelstellingen:

- **SD3 “Meer bio in de landbouwpraktijk”**: De biolandbouw maakt een significant deel uit van de landbouwpraktijk in Vlaanderen
- **SD4 “Blijven investeren in onderzoek en kennis”**: Alle schakels in de voedselketen hebben voldoende kennis van de biologische productiemethode en worden hierbij gesteund vanuit onderzoek
- **SD5 “Bio blijft koploper in duurzaamheid”**: De biologische productie blijft drijvende kracht in het sluiten van kringlopen, dierenwelzijn, duurzame gewasbescherming, biodiversiteit, milieuzorg, consumentenbenadering en innovatie.

Ook na de omschakeling kunnen de landbouwers verder rekenen op ondersteuning via allerlei netwerken, vorming en advies. Het is van belang om alle omgeschakelde landbouwers in de biolandbouw te blijven houden en ervoor te zorgen dat zij niet ‘terugschakelen’ of hun activiteiten stopzetten. Het creëren van gemakkelijke en blijvende toegang tot kennis, netwerken,... zal mee bepalen of zij ook op lange termijn actief zullen blijven als biolandbouwer. Dit kan onder meer door **talrijke acties** die via verschillende subsidiekanalen ondersteund worden:

- kennisdeling kan via de bijeenkomsten van de biobedrijfsnetwerken en de bijhorende studiedagen en vormingen (zie OD14.1)
- biolandbouwers kunnen, net als omschakelaars, beroep doen op het vraaggestuurd aanbod van AKIS met adviesmogelijkheden
- de aanbodgestuurde naschoolse vormingen van AKIS hebben een belangrijk aandeel in de kennisverspreiding. Diverse organisaties zoals Landwijzer, BioForum, VAC, Agrocampus, praktijkcentra ... verzorgen vormingen voor biolandbouwers
- BioForum blijft als sectororganisatie van de biosector een belangrijk aanspreekpunt voor de biolandbouwers. BioForum informeert biolandbouwers via nieuwsbrieven, studiedagen, netwerkdagen, de brochure *Bio en de wet*, ...
- het Vlaamse BioKennisNetwerk (bestaande uit Biobedrijfsnetwerken, CCBT en Living Lab Agro-ecologie en Biologische Landbouw) informeert de landbouwers samen met zijn partners, o.a. via de BIOpraktijk-nieuwsbrief en de databank op BIOpraktijk.be, en organiseert daarnaast tal van activiteiten voor kennisdeling en -ontwikkeling
- de landbouworganisaties verspreiden info over de biolandbouw, via publicaties, website, ...
- *Bio zoekt Boer* organiseert samen met *Bio zoekt Keten* jaarlijks een overleg met bio-adviseurs zowel uit de private sector, als uit de proefcentra en de landbouworganisaties. De samenwerking wordt verder geoptimaliseerd. De thema's worden afgestemd volgens de relevantie op dat moment.

OD13. TOEKOMSTIGE BIOLANDBOUWERS KUNNEN ZICH VOLDOENDE SCHOLEN IN HET VLAAMSE LAND- EN TUINBOUWONDERWIJS

Deze operationele doelstelling draagt bij aan volgende strategische doelstellingen:

- **SD3 "Meer bio in de landbouwpraktijk"**: De biolandbouw maakt een significant deel uit van de landbouwpraktijk in Vlaanderen
- **SD4 "Blijven investeren in onderzoek en kennis"**: Alle schakels in de voedselketen hebben voldoende kennis van de biologische productiemethode en worden hierbij gesteund vanuit onderzoek
- **SD5 "Bio blijft koploper in duurzaamheid"**: De biologische productie blijft drijvende kracht in het sluiten van kringlopen, dierenwelzijn, duurzame gewasbescherming, biodiversiteit, milieuzorg, consumentenbenadering en innovatie.

OD13.1. Rode draad agro-ecologie kwaliteitsvol invullen in de nieuwe leerplannen van het secundair land- en tuinbouw onderwijs

Met de vernieuwing van de **leerplannen** voor het secundair land- en tuinbouw onderwijs werd agro-ecologie als rode draad gekozen door de leerdoelstellingen heen. Daarbij zal de systeemaanpak meer aanbod komen, zodat de leerlingen inzicht krijgen in alle landbouwsystemen, ze hier zelf mee aan de slag kunnen en ze deze kennis meenemen bij het maken van keuzes voor hun eigen traject. Alle leerlingen zullen tijdens hun opleiding dus de kans moeten gekregen hebben om kennis te maken met de biologische en agro-ecologische landbouw. Ze zullen inzicht verwerven in de samenhang tussen plant, dier, bodem en milieu. De gezonde weerbare bodem is het startpunt van de biologische landbouw en krijgt tijdens de opleiding voldoende aandacht. Het uiteindelijke doel is om de leerlingen de competenties mee te geven die nodig zijn voor de opstart van een biologische of agro-ecologische productiemethode.

Het Departement Landbouw en Visserij trekt de **werkgroep bio en agro-ecologie in het secundair land- en tuinbouw onderwijs**. Daarin zet het de goede samenwerking verder tussen de verschillende onderwijskoepels, de biosector, het onderzoek, het beleidsdomein Omgeving en het beleidsdomein Landbouw en Visserij. Om de doelstellingen te realiseren faciliteert, motiveert en inspireert de werkgroep de leerkrachten en teeltbegeleiders om met deze thema's verdiepend aan de slag te gaan. Dit zal gebeuren via een **2-sporenbeleid richting onderwijzend personeel**:

- voor de (landbouw- en tuinbouw)scholen waarvan (een deel) van de productiepercelen al omgeschakeld zijn naar bio of die willen omschakelen wordt een **diepgaande lerarencursus bio en agro-ecologie** ingericht. **Daarnaast worden twee scholen intensief begeleid in hun omschakeling naar bio.** Van dit proces wordt eveneens een draaiboek opgemaakt zodat volgende scholen die willen omschakelen een houvast en voorbeeld hebben
- er worden **studiedagen** en info voor de brede groep personeel uit het land- en tuinbouwonderwijs georganiseerd, waarin ruimte is voor de kritische vragen en aandacht gegeven wordt aan de weerstand van de deelnemers. Voor deze groep kan eveneens terugkoppeling gebeuren vanuit het traject van de omschakelende scholen.

Zodra er voldoende personeel uit het secundair onderwijs geschoold is in verschillende aspecten van agro-ecologie en biologische landbouw, kan onderzocht worden hoe zij kunnen ondersteund worden om verder leermiddelen en lesmateriaal te ontwikkelen, te verzamelen, en te verspreiden via **KlasCement**.

Scholen kunnen met vragen bij hun zoektocht naar **geschikte stageplaatsen** op een biobedrijf of bij het organiseren van **biobedrijfsbezoeken** terecht op de [Biobedrijvengids van BioForum](#).

De werkgroep bio en agro-ecologie in het secundair land- en tuinbouw onderwijs houdt de vinger aan de pols voor de detectie van nieuwe potentiële acties in het kader van deze doelstelling.

OD13.2. Hoger land- en tuinbouw onderwijs

Voor het hoger onderwijs gaat de werking die door het **Duurzaam educatiepunt** van het Departement Omgeving werd opgestart verder, in overleg met het Departement Landbouw en Visserij. Dit steunpunt biedt aan partners uit het hoger onderwijs procesbegeleiding bij hun trajecten gericht op het versterken van duurzaamheidseducatie over o.a. agro-ecologie en bio. Het vormt een netwerk gericht op reeds overtuigde docenten waarin ze kennis en ervaring uitwisselen over bio en agro-ecologie, praktische hulpmiddelen in de les, interactieve methodieken en interviews, educatie rond systeemaanpak, omgaan met weerstand, ... Bovendien kunnen onderwijsinstellingen of docenten een beroep doen op de expertise en facilitering van het Duurzaam educatiepunt bij het ontwerpen van studietrajecten. In een ad-hoc-werkgroep gebeurt terugkoppeling over de werking van het educatiepunt met de sector.

NIEUW • Bij de start van dit strategisch plan organiseert **Voedsel Anders** voor de eerste keer een **brede studiedag rond bio en agro-ecologie** voor verschillende hoger onderwijs instellingen die opleidingen landbouw aanbieden. Er wordt klein gestart met slechts enkele onderwijsinstellingen. Indien het concept succesvol is kan het uitgebreid worden, ook naar eventuele andere partners.

Vanuit het **Vlaamse BioKennisNetwerk** wordt de link tussen hoger onderwijs en onderzoek rond biolandbouw versterkt. Zo worden onderzoekers van universiteiten en hogescholen aangespoord/stimuleerd om studenten en promotoren **thesisonderwerpen** aan te reiken die relevant zijn voor de biologische landbouw, en kansen te bieden om hen kennis te laten maken met onderzoek voor de biologische landbouw. Onderzoekers worden gestimuleerd studenten te betrekken bij hun onderzoek via **stages** of thesen. Met de uitreiking van **een prijs voor de beste bachelor- en masterproef rond agro-ecologie en biolandbouw** moedigt het Vlaams BioKennisnetwerk studenten en docenten aan om aan onderzoek in de biosector te doen. Daarnaast biedt de prijs ook de mogelijkheid om interessant onderzoek onder de aandacht te brengen van het grote publiek.

Ook voor het hoger onderwijs is het belangrijk te blijven openstaan voor andere initiatieven om de doelstelling te bereiken.

OD13.3. Starterscursussen landbouw

In de **starterscursussen type A** blijft een luik opgenomen rond biologische landbouw. Zo wordt elke deelnemer onderricht over de wetgeving, de principes, de specifieke ondersteuning en de omschakeling naar de biologische landbouw. In de starterscursussen type B kan de biologische landbouw, net als in het vorige GLB, als uitgangspunt gekozen worden bij het opzetten van de cursus. Dit gebeurt ook zo bij verschillende vormingsinstellingen.

OD14. VERSTERKEN VAN HET VLAAMS BIOKENNISNETWERK ALS SPIL VOOR VRAAGGESTUURD ONDERZOEK

Deze operationele doelstelling draagt bij aan volgende strategische doelstellingen:

- **SD3 “Meer bio in de landbouwpraktijk”**: De biolandbouw maakt een significant deel uit van de landbouwpraktijk in Vlaanderen
- **SD4 “Blijven investeren in onderzoek en kennis”**: Alle schakels in de voedselketen hebben voldoende kennis van de biologische productiemethode en worden hierbij gesteund vanuit onderzoek, onderwijs en voorlichting;
- **SD5 “Bio blijft koploper in duurzaamheid”**: De biologische productie blijft drijvende kracht in het sluiten van kringlopen, dierenwelzijn, duurzame gewasbescherming, biodiversiteit, milieuzorg, consumentenbenadering en innovatie;

Onder de noemer van het Vlaamse BioKennisNetwerk blijven de Biobedrijfsnetwerken, CCBT en Living Lab Agro-ecologie en Biologische Landbouw zich verenigen. Via samenwerking willen ze de krachten bundelen om vier ambities voor een optimaal kennisbeleid te ondersteunen:

- creatie van een draagvlak voor (onderzoek in de) biologische landbouw en aquacultuur en voeding in Vlaanderen
- organisatie van een breed gedragen aansturing van het onderzoek voor de biologische landbouw, biologische aquacultuur en voeding
- via dialoog streven naar een optimale benutting van onderzoekscapaciteiten voor onderzoek voor de biologische landbouw en biologische aquacultuur en voeding
- stimuleren van ontsluiting en doorstroming van onderzoeksinformatie en –resultaten naar relevante partners.

Een belangrijke meerwaarde van deze samenwerking is dat het matchen van het onderzoek met de kennisnoden vanuit de biologische sector gefaciliteerd wordt (land- en tuinbouwers, marktdeelnemer(s), het beleid of de wetgevers. Het BioKennisNetwerk vertaalt deze kennisnoden naar concrete onderzoeksvragen via een co-creatief proces, het zoeken naar expertise, financiering, ... Partners van het Vlaams BioKennisNetwerk zoals vorsers van allerlei onderzoeksinstituten, de landbouworganisaties, het Departement Landbouw en Visserij, biobedrijfsadviseurs, onderwijs- en opleidingsinstellingen worden hierbij samen met andere actoren uit de biosector actief betrokken.

OD14.1. Versterken van biobedrijfsnetwerken als motor voor kennisdelen tussen de landbouwers als ervaringsdeskundigen

De (regionale) Biobedrijfsnetwerken (BBN) vormen het hart en de motor van het Vlaams BioKennisNetwerk. Door uitwisseling van ervaringen, aangevuld met terugkoppeling vanuit onderzoek en aansturing van nieuw onderzoek, vormen ze de basis voor verdere professionalisering van de biosector. De gebruikte methodiek van co-creatief leren met een facilitator en technisch-inhoudelijk experts heeft al zijn succes bewezen bij het actief betrekken van de biolandbouwers bij het netwerk.

Het succes van deze netwerken wordt bepaald door een combinatie van continuïteit in de werking, die zorgt voor vertrouwensopbouw tussen de deelnemers, en de inhoudelijke invulling vanuit de noden van de landbouwers zelf. In samenwerking met onderzoekers worden de noden vertaald naar onderzoeksvragen en onderzoeksprojecten, waarover daarna teruggekoppeld wordt naar de landbouwers.

OD14.2. CCBT coördineert en organiseert praktijkonderzoek- en voorlichting in de biologische teelt

De jaarlijkse praktijkgerichte CCBT-projecten werken altijd vraaggestuurd vanuit de verschillende biologische deelsectoren en realiseren een grote output. Ze worden uitgevoerd door de ledenproefcentra die zich engageren voor de biologische sector. Naast de eigen oproep voor projecten stimuleert en coördineert CCBT ook de opzet van projecten met externe financiering bij zijn partners, specifiek voor de biologische sector.

Tijdens dit nieuwe strategische plan zal CCBT zijn basiswerking uitbreiden met een aantal nieuwe initiatieven, onder meer doordat een deel van de taken van het vroegere NOBL (Netwerk Onderzoek Biologische Landbouw en voeding) wordt ingebed. Die taken ensamen met de andere netwerken van het Vlaams Biokennisnetwerk worden opgenomen. Deze omvatten:

- ////////////////////////////////////

OD14.3. Kruisbestuiving agro-ecologie en biologische landbouw via Living Lab Agro-ecologie en biologische landbouw

Het ILVO richtte tijdens de looptijd van het vorige strategisch plan bio het [Living Lab Agro-ecologie en Biologische landbouw](#) (LLAEBIO) op. Het Living Lab ambieert samenwerking door de volledige agro-voedingsketen heen tussen organisaties en personen die zich willen inzetten voor de verdere ontwikkeling van agro-ecologie én biologische landbouw in Vlaanderen. Het faciliteert en stimuleert innovatief onderzoek voor agro-ecologie en biologische landbouw.

Naast de principes van living labs staat in de werking van LLAEBIO het systeemdenken centraal. Bij het bepalen van de activiteiten van het LLAEBIO wordt sterk gesteund op inspraak vanuit het terrein. Die input wordt verzameld via interactieve workshops, maar ook via een loketfunctie en [kennisdatabank](#) waar iedereen met vragen rond agro-ecologie en biologische landbouw terecht kan. Voor het uitwerken van activiteiten worden geïnteresseerde leden samengebracht om met relevante actoren een activiteit vorm te geven.

LLAEBIO speelt ook een rol om gangbare landbouwers en andere actoren (onderzoekers, adviseurs, beleidsmakers, belangenorganisaties en docenten) met interesse voor agro-ecologische praktijken te informeren en te ondersteunen. Dit kan mogelijk een opstap betekenen voor de landbouwer die al met agro-ecologische technieken aan de slag is, naar biologische landbouw, maar hoeft niet noodzakelijk zo te zijn. Het Living Lab zet sterk in op de kruisbestuiving van kennis tussen gangbaar, biologische landbouw, en andere alternatieve systemen die geen bio zijn maar wel agro-ecologische principes nastreven. Binnen LLAEBIO, met een bredere focus op agro-ecologie naast bio, blijft het belangrijk dat ook de biologische insteek voldoende verdiepend meegenomen wordt.

\$

In de werking van LLAEBIO worden ook een aantal taken van het vroegere NOBL ingebed. Deze worden samen met de Biobedrijfsnetwerken en CCBT uitgewerkt voor de biosector. De focus ligt op:

- het opvolgen van wat leeft op onderzoeks- en voorlichtingsvlak voor biolandbouw binnen de Vlaamse, nationale en Europese context, en het uitbouwen en onderhouden van een Europees netwerk binnen onderzoek voor de biologische landbouw
- de noden uit de biosector, inclusief de volledige keten van boer tot vork, vertalen naar onderzoeksvragen, bv. door het organiseren van rondetafelgesprekken rond prioritaire thema's
- concrete en specifieke onderzoeksprioriteiten voor de biologische sector opnemen vanuit een onafhankelijke positie, door het uitwerken onderzoeksprojecten te faciliteren
- expertise rond systeemdenken en rond bestaande multi- en transdisciplinaire benadering binnen onderzoek samenbrengen, en deze expertise op vraag verder uitbouwen en delen.

OD14.4. Uitbouw netwerk van light house bedrijven voor de biologische dierlijke sector

De ontwikkeling in de bioveehouderijsector brengt heel wat uitdagingen met zich mee en creëert een toenemende vraag naar kennis en onderzoek. Om de groeiambitie van **5% omzetwaarde van de biologische dierlijke productie** te behalen zal hierop een passend antwoord moeten komen. Het huidige onderzoek voor de bioveehouderij in Vlaanderen mist de nodige werkmiddelen om een structurele basiswerking voor de verschillende deelsectoren van de bioveehouderij te waarborgen binnen de relevante praktijkcentra. Vaak wordt er samengewerkt met zelfstandige adviseurs met ervaring in de biologische veehouderij, maar dit weegt budgettair zwaar. In de voorbije periode was er toenadering tussen het fundamenteel en toegepast onderzoek over dierlijke productie binnen de algemene landbouwsector en de biologische landbouw. Dat onderzoek wordt echter vaak belemmerd doordat de onderzoeksinfrastructuur niet is aangepast aan de biologische productiemethodes. Ook vraagt deze samenwerking meer capaciteit vanuit de biosector om de specificiteit van biologische productie mee te geven.

////////////////////////////////////

Het is belangrijk de geïnteresseerde onderzoekers in bioveehouderij samen te brengen en te ondersteunen op lange termijn. De grote diversiteit aan bedrijven maakt het opzetten van een onderzoeksdesign niet eenvoudig. On-farm-onderzoek rond prioritaire gemeenschappelijke problemen blijkt momenteel de meest efficiënte aanpak.

Het oprichten van light houses voor biologische dierlijke sector zou een antwoord kunnen bieden op het tekort aan infrastructuur voor onderzoek binnen de dierlijke biosector. De light houses kunnen veehouderijbedrijven zijn waar preferentieel on-farm-onderzoek gebeurt. Ze worden gedurende meerdere jaren mee opgevolgd en kunnen technieken demonstreren. De uitbouw van een netwerk van light houses en samenwerking wordt opgezet door het Vlaams BioKennisNetwerk en ILVO-LL-Dier.

OD14.5. Verspreiding en bundeling biopraktijkkennis

Deze operationele doelstelling zet in op specifieke activiteiten die voor de biosector relevante onderzoeksresultaten breed uitdragen en bundelen.

Het Vlaamse BioKennisNetwerk zoekt naar efficiëntere manieren om resultaten van relevant praktijkgericht fundamenteel bio-onderzoek of praktijkinformatie uit Vlaanderen en daarbuiten te vertalen naar de Vlaamse biolandbouwer.

Om deze informatie beter in beeld te brengen wordt er gedacht aan:

- de organisatie van een minisymposium waarbij de resultaten uit afgeronde projecten voor bio gepresenteerd worden
- het verderzetten en up-to-date houden van de CCBT-databank en BIO-praktijk met relevante onderzoeksinformatie
- het bundelen van projectoverschrijdend onderzoek rond een gezamenlijk bepaald thema in magazinevorm.

NIEUW •

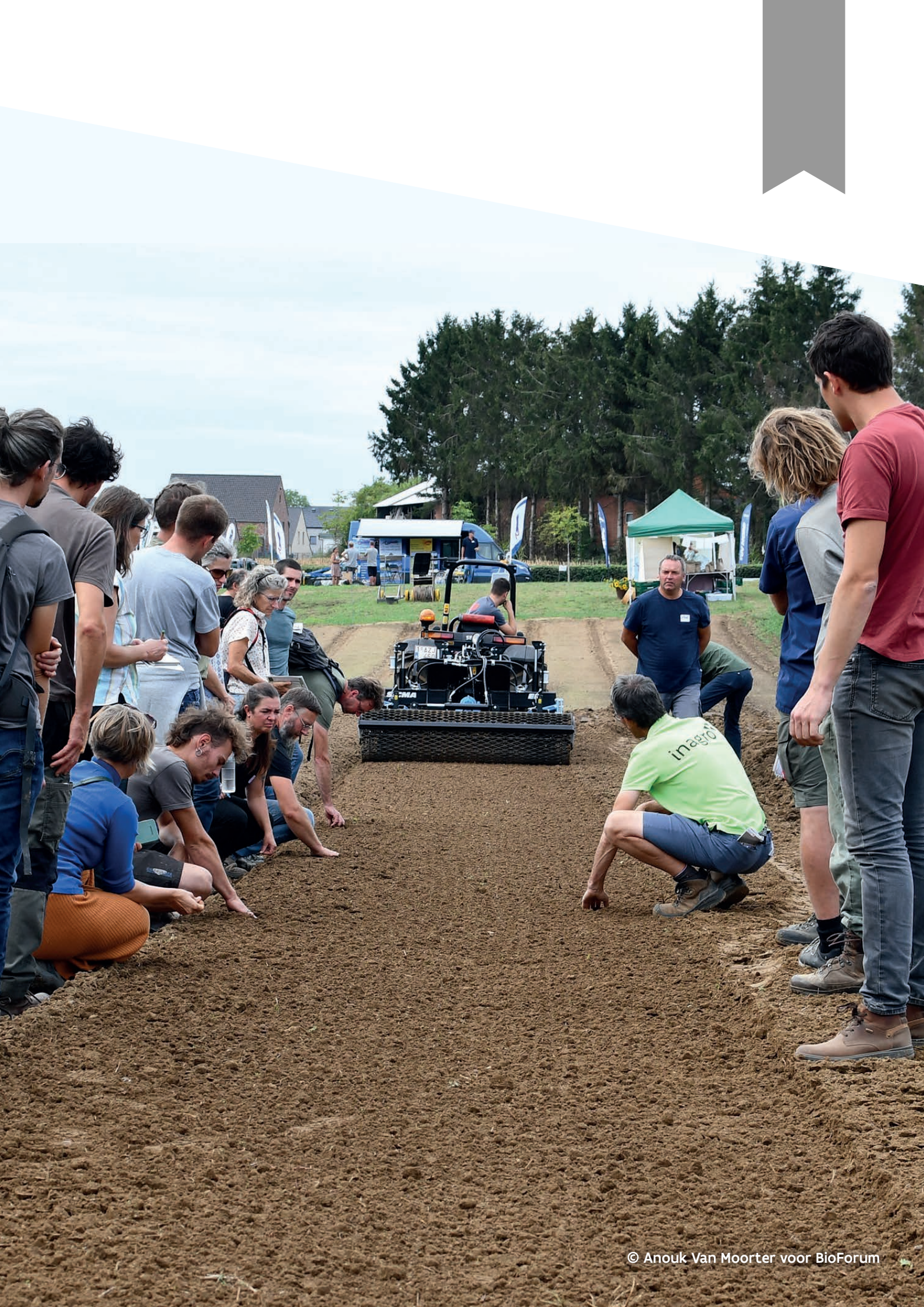
OD15. BIOLANDBOUWONDERZOEK KRIJGT VOLWAARDIGE PLAATS BINNEN HET ALGEMENE LANDBOUW- EN VOEDINGSONDERZOEK

Deze operationele doelstelling draagt bij aan volgende strategische doelstellingen:

- **SD3 “Meer bio in de landbouwpraktijk”:** De biolandbouw maakt een significant deel uit van de landbouwpraktijk in Vlaanderen;
- **SD4 “Blijven investeren in onderzoek en kennis”:** Alle schakels in de voedselketen hebben voldoende kennis van de biologische productiemethode en worden hierbij gesteund vanuit onderzoek, onderwijs en voorlichting;
- **SD5 “Bio blijft koploper in duurzaamheid”:** De biologische productie blijft drijvende kracht in het sluiten van kringlopen, dierenwelzijn, duurzame gewasbescherming, biodiversiteit, milieuzorg, consumentenbenadering en innovatie.

Het blijft belangrijk dat het **Vlaamse BioKennisNetwerk** en zijn partners zich verder kunnen verdiepen in het biologische gedachtegoed en **onderzoeksprojecten specifiek voor de biologische productie kunnen uitwerken binnen het algemeen landbouw- en voedingsonderzoek.** Inclusieve **samenwerking** tussen het bio- en gangbare onderzoek wordt aangemoedigd door de overheid. Zo kan een gezamenlijke deelname aan oproepen van bv. het Europees partnerschap voor innovatie (**EIP**), demoprojecten of van het Agentschap Innoveren en Ondernemen (**VLAIO**), het leerproces en de kennisuitwisseling versnellen. Deze samenwerking resulteert in een win-win-situatie voor beide partijen vanuit hun eigenheid.

Binnen onderzoeksoproepen blijft het een uitdaging om als kleine sector kans te maken op selectie of om te gaan met bepaalde financiële barrières zoals investeringen en de

cofinancieringsvereisten. Doordat de biologische landbouw gericht is op het sluiten van kringlopen en systeemdenken, is het voor de klassieke toeleveringsbedrijven van de landbouwsector niet altijd interessant om mee te stappen in de financiering van bio-onderzoek. Mogelijk biedt **een sterkere betrokkenheid van de afnemers**, eventueel als co-creator van de onderzoeksvraag, een oplossing. Op deze manier houden de onderzoeksvragen ook van bij de start rekening met de eindbestemming van de biologische productie. Een reeds beproefde piste is om bio op te nemen als een luik binnen een verdiepend project rond een duurzaamheids thema. Belangrijk hierbij is dat dit gebeurt met een volwaardig budget voor het bioluik en in nauwe betrokkenheid met de biosector. Dit leidt eveneens tot een meerwaarde door kennis- en informatie-uitwisseling tussen alle betrokken actoren.

Binnen het bio-onderzoek is het een reguliere praktijk om vraaggestuurd en co-creatief te werken. Dit zorgde er mee voor dat sinds de opstart van de Europese Partnerships voor Innovatie (EIP) heel wat bioprojecten geselecteerd en uitgevoerd werden. We zien dat bio daarin regelmatig een voortrekkersrol speelt om problemen die zich ook breder dan bio voordoen, aan te pakken. Deze projecten zijn voor de biologische productie bijzonder belangrijk als start van een traject dat daarna soms navolging krijgt via grotere projecten bij bv. VLAIO. **EIP-Projecten zullen in de toekomst ook een beroep kunnen doen op grotere budgetten. Hierdoor wordt het makkelijker om in een co-creatieve setting multidisciplinair te werken en tot voldoende impact te komen.**

Onderzoeksinstellingen, universiteiten en hogescholen geven aan dat ze barrières ondervinden wanneer ze bioprojecten uitschrijven, met name: beperkte ervaring in bio-onderzoek, geen expertise over het thema, geen aangepaste infrastructuur voor dierlijk bio-onderzoek, geen percelen voor biologische landbouw, beperkte tijd en financiële middelen om projecten in nieuwe onderzoeksdomeinen uit te werken. **Universiteiten, hogescholen en ILVO worden gestimuleerd om hierop samen in te zetten en de uitdagingen aan te gaan vanuit het Vlaams BioKennisNetwerk.**

OD16. DIEPGAAND ONDERZOEK OVER BIOLOGISCHE LANDBOUW

Deze operationele doelstelling draagt bij aan volgende strategische doelstellingen:

- **SD3 “Meer bio in de landbouwpraktijk”**: De biolandbouw maakt een significant deel uit van de landbouwpraktijk in Vlaanderen;
- **SD4 “Blijven investeren in onderzoek en kennis”**: Alle schakels in de voedselketen hebben voldoende kennis van de biologische productiemethode en worden hierbij gesteund vanuit onderzoek, onderwijs en voorlichting;
- **SD5 “Bio blijft koploper in duurzaamheid”**: De biologische productie blijft drijvende kracht in het sluiten van kringlopen, dierenwelzijn, duurzame gewasbescherming, biodiversiteit, milieuzorg, consumentenbenadering en innovatie.

Deze doelstelling zet specifiek in op verdiepend onderzoek voor bio. Sommige uitdagingen zijn immers enkel of meer van toepassing op de biosector of moeten specifiek onderzocht worden in de context van de biologische landbouw. In het algemeen landbouwonderzoek wordt hier vaak enkel een eerste stap gezet. Naast de acties beschreven bij onderstaande subdoelstellingen is er ook ruimte voor andere of toekomstige initiatieven die passen binnen deze doelstelling (als bv. de kweek van biomicro-algen mogelijk wordt gemaakt op EU-niveau kan onderzoek hierover ook onder dit luik vallen).

OD16.1. Jaarlijkse Vlaamse oproep rond onderzoek biologische landbouw

Aantrekken van nieuwe onderzoekers en wetenschappelijke experts die rond biologische landbouw willen werken is noodzakelijk zodat de biologische sector, bijvoorbeeld een

////////////////////////////////////

Fundamenteel toegepast onderzoek vormt een belangrijke basis voor de verdere innovatie en ontwikkeling van de biologische landbouw. De Vlaamse oproep voor onderzoek voor biologische landbouw schept een kader specifiek voor fundamenteel onderzoek in de biosector. Deze oproep voor bio-onderzoek, met focus op fundamenteel toegepast onderzoek, prikkelt onderzoekers om hun kennis en expertise in te zetten ten gunste van de biologische sector en expertise op te bouwen over de biologische landbouw.

Op Europees niveau worden een deel van de onderzoeksoproepen georganiseerd rond nieuwe partnerships. Relevante partnerships voor biologische landbouw kunnen het 'European R&I partnership on agroecology living labs and research infrastructures' en het 'Partnership Food Systems' zijn. Vanuit Vlaanderen zal VLAIO jaarlijks participeren aan het Partnership on Agro-Ecology met 1 miljoen euro. Op die manier krijgen de Vlaamse onderzoekers maximaal kansen om projecten rond agro-ecologie uit te werken. Dit kan bijdragen tot het uitbouwen van een internationaal netwerk voor onderzoek relevant voor de biologische sector. Onderzoekers worden gefaciliteerd om binnen het bestaande Europees onderzoeksnetwerk een plaats te vinden en toe te treden tot (bestaande) consortia. Hierin zouden Vlaamse onderzoekscentra elkaar op sleeptouw kunnen nemen.

Wat de bedrijfseconomische boekhouding betreft, is er nog heel wat ruimte voor verbetering bij biolandbouwers (in spe). Het is één van de belangrijkste instrumenten bij de bedrijfsuitbating. Het zorgt voor meer inzicht in de rentabiliteit van de verschillende activiteiten van het bedrijf en vormt de basis om managementsbeslissingen te nemen, zoals de omschakeling naar biologische landbouw. Ook kostprijsberekeningen geven landbouwers een beter economisch inzicht in hun bedrijf. Bovendien staan landbouwers sterker in hun schoenen bij onderhandelingen met hun afnemer als ze precies weten wat de werkelijke kostprijs is van de geproduceerde goederen. De meest prioritaire verzameling van bedrijfseconomische cijfers moet gebeuren in functie van de omschakeling naar bio. Landbouwers moeten deze belangrijke stap voor hun bedrijf zetten met voldoende kennis over de economische impact op hun bedrijf. In het project *Berekend omschakelen naar bio* worden voor een aantal sectoren landbouwers gevolgd tijdens de jaren van de omschakeling. Ze wisselen onderling kennis uit en nadien wordt de kennis ook gedeeld met de adviseurs actief in de biosector en andere geïnteresseerde telers, adviseurs en onderzoekers.

Daarnaast worden biolandbouwers ook op dit gebied gestimuleerd, bijvoorbeeld door deel te nemen aan het Landbouw Monitorings Netwerk (LMN) van het Departement Landbouw en Visserij of aan de aangeboden systemen voor bedrijfseconomische boekhouding van de landbouworganisaties. Ook projecten rond kostprijsberekening, onder andere in samenwerking met de Biobedrijfsnetwerken blijven nuttig door hun rechtstreekse link met de landbouwers.

OD17. BELEIDSMAKERS BLIJVEN IN NAUW OVERLEG STAAN MET DE BIOSECTOR

Deze operationele doelstelling draagt bij aan volgende strategische doelstellingen:

- **SD2 “Verdere optimalisering van de bioketen”**: De bioketen is goed georganiseerd en zorgt voor een kwalitatief, lokaal bioaanbod met faire handelsrelaties tussen alle schakels in de keten;
- **SD3 “Meer bio in de landbouwpraktijk”**: De biolandbouw maakt een significant deel uit van de landbouwpraktijk in Vlaanderen;
- **SD6 “Ondersteunende wetgeving”**: Wetgeving biedt robuust kader voor de biologische productie.

De Europese biowetgeving vormt het kader voor de biologische productie en beoogt een geharmoniseerde aanpak op Europees niveau. Met het oog op toepassing ervan in Vlaanderen, organiseert het Departement Landbouw en Visserij al geruime tijd structureel overleg over de biowetgeving met de landbouworganisaties, sectorvertegenwoordigers en controleorganen en zal het dat ook blijven doen. Dit overleg biedt de mogelijkheid om de Europese regelgeving toe te lichten en de implementatie ervan op Vlaams niveau op een gedragen manier uit te werken. Het Departement Landbouw en Visserij blijft de nieuwe ontwikkelingen in de biologische productie van dichtbij opvolgen. Het erkent het potentieel van biologische aquacultuur in Vlaanderen. Zo zal overleg worden opgestart met de Europese Commissie om o.a. de biologische kweek van microalgen mogelijk te maken. Ook moet samen met de biosector bekeken worden hoe kan worden ingespeeld op de EU-verplichting rond het gebruik van biologische zaden en plantgoed tegen 2035.

Naast de specifieke Europese bioregelgeving heeft uiteraard ook de horizontale landbouwwetgeving invloed op de biologische productie. Deze wetgeving wordt opgevolgd door het Departement Landbouw en Visserij, waardoor de vinger rechtstreeks en nauw aan de pols gehouden kan worden. Niet alleen de horizontale landbouwwetgeving, maar ook wetgeving in andere beleidsdomeinen heeft echter betrekking op de biologische productie in mindere of meerdere mate, waaronder de wetgeving over milieu, mest, voedselveiligheid, etikettering, voeder, douane, economie, import, export, bodemverbeteringsmiddelen, gewasbeschermingsmiddelen en ruimtelijke ordening. Om de verdere groei van de biologische productie in Vlaanderen mogelijk te maken, moeten vooraf de gevolgen van nieuwe dan wel wijzigende wetgeving in andere beleidsdomeinen voor de biologische landbouw en aquacultuur nagegaan worden en moet die wetgeving in opmaak eventueel bijgestuurd worden. Het Departement Landbouw en Visserij zal daarom de andere administraties binnen de Vlaamse overheid, en waar relevant de adviesraden, informeren over de eigenheden en noden van de biosector. Ook de landbouw- en sectororganisaties kunnen via hun geëigende kanalen de betrokken administraties en adviesraden informeren.

Ook in de Vlaamse voedselstrategie wordt hieraan, met betrekking tot agro-ecologie, concreet aandacht besteed binnen de deal *agro-ecologie in het Vlaamse voedselsysteem: kansen stimuleren, hindernissen wegwerken*. In één van de werkpakketten zal **via een beleidsscan bekeken worden waar het beleid verbeterd kan worden en (wetgevende) barrières weggenomen kunnen worden om agro-ecologische innovatie te stimuleren**. De verschillende relevante overheidsdiensten zullen hierover samenwerken. Als het over bevoegdheden gaat buiten het Departement Landbouw en Visserij zullen de andere overheidsdiensten geïnformeerd worden over het specifieke karakter van de biologische productie en de agro-ecologie.

OD18. STERK CONTROLESYSTEEM GEEFT VERTROUWEN IN BIO

Deze operationele doelstelling draagt bij aan volgende strategische doelstellingen:

- **SD1 “Stijgende vraag”**: Een stijgende vraag naar bioproducten is een krachtige motor voor de hele bioketen;
- **SD2 “Verdere optimalisering van de bioketen”**: De bioketen is goed georganiseerd en zorgt voor een kwalitatief, lokaal bioaanbod met faire handelsrelaties tussen alle schakels in de keten;
- **SD3 “Meer bio in de landbouwpraktijk”**: De biolandbouw maakt een significant deel uit van de landbouwpraktijk in Vlaanderen;
- **SD4 “Blijven investeren in onderzoek en kennis”**: Alle schakels in de voedselketen hebben voldoende kennis van de biologische productiemethode en worden hierbij gesteund vanuit onderzoek;
- **SD5 “Bio blijft koploper in duurzaamheid”**: De biologische productie blijft drijvende kracht in het sluiten van kringlopen, dierenwelzijn, duurzame gewasbescherming, biodiversiteit, milieuzorg, consumentenbenadering en innovatie.
- **SD6 “Ondersteunende wetgeving”**: Wetgeving biedt robuust kader voor de biologische productie.

De consument moet erop kunnen vertrouwen dat het biologisch product dat hij koopt en consumeert, wel degelijk bio is. Het biolabel (zie ook OD3.) en de controle erop geeft hem die nodige garanties. In Vlaanderen bestaat er een goed en sterk controlesysteem om te kunnen garanderen dat de bioregelgeving gerespecteerd werd. Alle biologische marktdeelnemers staan onder controle van één van de erkende biocontroleorganen. Er is een hoge controlefrequentie. Daarnaast kunnen er ook nog bijkomende en specifieke controleacties gebeuren.

De havens en luchthavens van Vlaanderen zijn belangrijke toegangspoorten langswaar importproducten voor West-Europa worden ingevoerd. Het Departement Landbouw en Visserij zorgt ervoor dat nodige controles hierop plaatsvinden. Daarnaast doet het supervisie op de werking van de biocontroleorganen en volgt het ook eventuele meldingen van de niet-gecertificeerde bedrijven verder op.

Het blijft ook in de toekomst belangrijk dit controlesysteem te behouden en te verbeteren om op die manier voldoende garanties te kunnen blijven bieden aan de consument. Ook voor de producenten, verwerkers, bereiders, verkooppunten, ... is het belangrijk te weten dat zij werken in een gelijk speelveld en dat andere bedrijven eveneens aan dezelfde voorwaarden moeten voldoen en aan dezelfde controles onderworpen worden. Hetzelfde zal gelden voor het nieuw uitgewerkt wettelijk kader van de grootkeukens (zie ook OD2).

OD19. MONITORING VAN DE EVOLUTIE VAN DE BIOSECTOR

Deze operationele doelstelling draagt bij aan volgende strategische doelstellingen:

- **SD1 “Stijgende vraag”**: Een stijgende vraag naar bioproducten is een krachtige motor voor de hele bioketen;
- **SD2 “Verdere optimalisering van de bioketen”**: De bioketen is goed georganiseerd en zorgt voor een kwalitatief, lokaal bioaanbod met faire handelsrelaties tussen alle schakels in de keten;
- **SD3 “Meer bio in de landbouwpraktijk”**: De biolandbouw maakt een significant deel uit van de landbouwpraktijk in Vlaanderen;
- **SD4 “Blijven investeren in onderzoek en kennis”**: Alle schakels in de voedselketen hebben voldoende kennis van de biologische productiemethode en worden hierbij gesteund vanuit onderzoek, onderwijs en voorlichting;
- **SD5 “Bio blijft koploper in duurzaamheid”**: De biologische productie blijft drijvende kracht in het sluiten van kringlopen, dierenwelzijn, duurzame gewasbescherming, biodiversiteit, milieuzorg, consumentenbenadering en innovatie;
- **SD6 “Ondersteunende wetgeving”**: Wetgeving biedt robuust kader voor de biologische productie.

OD19.1. Monitoring strategisch plan bio

Regelmatige monitoringsacties zullen de gedane inspanningen in het kader van dit strategisch plan bio meten. Dit maakt een kwaliteitsvolle opvolging mogelijk en duidt aan waar er aanpassingen of verbeteringen nodig zijn.

Zo zal heel concreet het Departement Landbouw en Visserij de 5 x 5%-groeiambities, vooropgesteld in dit plan, monitoren. Op die manier kan de evolutie van de biologische sector tot eind 2027 op een objectieve manier geëvalueerd worden, en dit voor elk van de vijf ambities:

- 5% areaal;
- 5% omzetwaarde dierlijke productie;
- 5% biolandbouwbedrijven;
- 5% bioconsumptie;
- 5% bio in overheids catering.

De strategische stuurgroep bio (zie Proces opmaak strategisch plan bio) blijft een drietal keer per jaar samenkomen en volgt de evolutie van het plan en de sector op, maar op een meer overkoepelend niveau dan enkel de 5 x 5%-ambities. Ze zorgt voor de kwalitatieve monitoring van het plan. Op de agenda kunnen strategische knelpunten, opportuniteiten of bijstellingen besproken worden.

OD19.2. Jaarlijkse publicatie biorapport

Naast de monitoring van de 5 x 5%-groei-doelstellingen geeft het [biorapport](#) van het Departement Landbouw en Visserij, dat sinds 2008 jaarlijks gepubliceerd wordt, een overzicht van de evoluties in de biologische productie, de consumptie en de overheidsbestedingen. Dit rapport omvat de opvolging van het aantal landbouwers, de beteelde oppervlakte, de dierlijke productie en van marktdeelnemers in de bioketen. Het consumentenluik neemt de bestedingen en het marktaandeel onder de loep. Afhankelijk van de behoefte en het beschikbare budget kunnen bepaalde trends of topics extra uitgediept worden of worden andere klemtonen gelegd, bijvoorbeeld op import, starters, stopzetters, ...

LIJST MET AFKORTINGEN

AGF-sectoren Sectoren aardappelen, groenten en fruit
BBN Biobedrijfsnetwerken
CCBT Coördinatiecentrum praktijkgericht onderzoek en voorlichting Biologische Teelt
Comeos Belgische Federatie voor de Handel en Diensten
EAG Ecologische aandachtsgebieden
EIP European Innovation Partnership EU Europese Unie
FEVIA Federatie Voedingsindustrie
FIT Flanders Investment Trade
FMGC Fast Moving Consumers Goods, snel roterende consumptiegoederen
GLB Gemeenschappelijk Landbouw Beleid
LVO Instituut voor Landbouw-, Visserij en Voedingsonderzoek
LEF Lokaal, Ecologisch en Fair voor de boer
LLAEBIO Living Lab Agro-ecologie en Biologische Landbouw
LMN Landbouw Monitoring Netwerk
NICE Nutrition Information Center
NOBL Netwerk Onderzoek Biologische Landbouw en voeding
PCG Proefcentrum voor de Groenteteelt
VLAIO Agentschap Innoveren en Ondernemen
VLAM Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing
VLIF Vlaams Landbouwinvesteringsfonds

